

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra politologie a evropských studií

Lukáš Černý

Liga severu: případová studie proměny leadershipu a identity

Lega Nord: A Case Study of Leadership and Identity Transformation

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Markéta Zapletalová, Ph.D.

Olomouc 2022

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci s názvem **Liga severu: případová studie proměny leadershipu a identity** vypracoval samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 28. dubna 2022

.....
Lukáš Černý

Poděkování

Rád bych poděkoval své vedoucí práce Mgr. Markétě Zapletalové, Ph.D. za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích a vypracování bakalářské práce.

Obsah

Úvod	1
1. Konceptuální rámec práce	5
1.1. Koncept stranické identity	5
1.1.1. Institucionální identita	5
1.1.2. Ideologická identita	6
1.2. Otázka konceptualizace posunu identity stranického subjektu	8
1.3. Role leadershipu při posunu stranické identity	9
2. Stranická identita během předsednictví Umberta Bossiho	13
2.1. Nejhlubší hodnoty	13
2.1.1. Etnoregionalismus	14
2.1.2. Federalismus	15
2.1.3. Nezávislost Padanie	16
2.1.4. Devoluce	17
2.2. Komunikace	18
2.3. Elektorát	20
2.4. Institucionální identita	22
2.4.1. Organizační struktura	22
2.4.2. Postavení stranického lídra	23
3. Analýza posunu stranické identity Ligy severu	26
3.1. Ideologický posun stranické identity	26
3.1.1. Nejhlubší hodnoty	26
3.1.2. Komunikace	29
3.1.3. Elektorát	31
3.2. Institucionální posun stranické identity	34
3.2.1. Organizační struktura	34
3.2.2. Distribuce moci	35
Závěr	38

Abstrakt	42
Seznam použité literatury a pramenů	44

Úvod

Tato práce se zabývá otázkou posunu stranické identity Ligy severu v souvislosti se změnou jejího leadershipu, která představuje zajímavou proměnu z regionální na celostátní stranu. Časově se práce zabývá obdobím od roku 2012 do roku 2018, což odpovídá době, kdy došlo v Lize severu ke změně leadershipu a výrazným úspěchům mimo její tradiční voličskou základnu na severu Itálie. V roce 2018 proběhly první parlamentní volby, kterých se strana účastnila s novým lídrem Matteem Salvinim. Zkoumaná strana Liga severu je v současné době vůbec nejstarším relevantním politickým subjektem na italské politické scéně a zároveň jediným, jenž prošel vývojem od regionálně zaměřeného aktéra až po aktéra schopného rozšířit voličský potenciál mimo tradiční voličskou baštu. Rovněž se jedná o stranu, která přežila politický pád svého zakladatele Umberta Bossiho a získala nejen zpět relevanci na politické scéně, ale dokonce ji posílila.

Cílem práce je analyzovat posun identity stranického subjektu v kontextu změny leadershipu, jenž bude zkoumán prostřednictvím dvou dimenzí stranické identity. Tyto dimenze identifikujeme jako ideologickou a institucionální identitu. Pro potřeby této práce představuje ideologická identita nejhlubší hodnoty politické strany, politickou komunikaci, která je politickým subjektem využívána k získání voličské podpory, a nakonec elektorát představující pro koho své nejhlubší hodnoty navenek prezentuje (Panebianco, 1988, s. 53). Institucionální identita ztělesňuje způsob, kterým se strana snaží prostřednictvím formálních pravidel a distribucí mocenských nástrojů uvnitř tohoto politického subjektu vybudovat v aktivistické a členské základně pocit sounáležitosti s vlastní organizací (Buckler & Dolowitz, 2009, s. 13; Bille, 1997, s. 381).

Posun stranické identity Ligy severu pak bude v této práci zkoumán pomocí následující otázky: *Jakým způsobem se modifikovala ideologická a institucionální identita Ligy severu v souvislosti se změnou jejího leadershipu?*

Tato bakalářská práce je jednopřípadovou studií umožňující podrobné studium zkoumaného jevu v průběhu času. Konkrétně se jedná o případ diachronní, změny sledující případové studie, která v čase pozoruje změny konkrétního sledovaného fenoménu (Chrastina, 2019, s. 104). Případová studie poskytuje vysokou flexibilitu umožňující poměrně jednoduchou aplikaci, která však může přinést problémy pro přílišnou volnost zpracování vědecké práce. Na druhou stranu umožňuje zkoumání daleko realističtější situace a možnost vyvození složitějších kauzálních mechanismů (Chrastina, 2019, s. 249).

Práce je koncipována celkem do tří kapitol. V první kapitole se zaměřím na teoretický koncept posunu stranické identity. Nejdříve se v této kapitole věnuji současnému stavu bádání pojmu „*stranická identita*“ a jak tento poměrně složitý termín ovlivňuje fungování politických stran. Na základě konceptu identity zkoumám vliv leadershipu na posun stranické identity.

Druhá kapitola se zabývá vývojem strany během leadershipu jejího zakladatele Umberta Bossiho v kontextu stranické identity. V této části práce se můj zájem zaměřuje na vysvětlení dřívější institucionální a ideologické identity tohoto politického subjektu.

Ve třetí kapitole se věnuji samotné analýze posunu ideologické a institucionální identity po nástupu nového leadershipu. V první podkapitole se zaměřím na to, jak se proměnil ideologický profil Ligy severu vlivem změny stranického leadershipu. Lídr je v tomto případě tvůrcem nejdůležitějších složek politiky tvořící programové a ideové body politické strany. Ideologický profil je zkoumán prostřednictvím nejhlubších hodnot Ligy severu, její komunikace a elektorátu. Nejhlubší hodnoty jsou prozkoumány pomocí stranického lídra a aktivistů. Následně se snažím osvětlit, zda nástupem nového leadershipu nedošlo k modifikaci dřívější politické komunikace Ligy severu. Nakonec je analýze podroben i její elektorát, ve kterém jsou zjišťovány odlišné socioekonomické predispozice ligistických voličů.

Ve druhé podkapitole se zaměřím na to, jak změna stranického leadershipu ovlivnila vnitřní organizaci Ligy severu. Hlavním bodem této podkapitoly je především skutečnost, zda změna stranického leadershipu ovlivnila postavení organizačních skupin spjatých s Ligou severu a jak nástup nového lídra změnil distribuci moci v rámci tohoto politického subjektu.

U analýzy dopadů posunu stranické identity jsem se inspiroval prací Kennetha Jandy. Janda navazuje na starší práci italského politologa Angela Panebianca (1988), podle kterého lze politické strany považovat za velmi konzervativní organizace, které se nesnaží příliš měnit. Janda společně s Robertem Harmelem (1994) v integrované teorii o stranických cílech a změnách vyslovil domněnku, že veškeré změny probíhající v rámci politických stran jsou determinovány plněním stranických cílů, které oba autoři definují jako udržení koheze politického subjektu, maximalizace voličských preferencí a parlamentního vlivu. Veškeré změny uvnitř politického subjektu tak budou ovlivněny plněním těchto stranických cílů (Harmel & Janda, 1994). Jakákoliv modifikace stranické identity způsobená změnou stranického lídra, tak bude vycházet ze složitého kontextu, ve kterém se strana momentálně nachází.

Již od svého vzniku se Liga stala předmětem rozsáhlého bádání ze strany italských politologů, kteří nahlíželi na problematiku Ligy severu z různých perspektiv. Liga se mohla těšit značnému zájmu především kvůli své jedinečnosti. Stala se totiž regionálním aktérem

s bohatými zkušenostmi z vládních angažmá (Albertazzi, 2002). S hlubší analýzou Ligy jsme se zpočátku mohli seznámit nejdříve v italsky psaných publikacích od Renata Mannheimera (1991) či Roberta Biorcia (1997). Biorcia (1997) se snažil Ligu konceptualizovat jako regionálně-populistického aktéra, který vytvořil ideu společných etnických a historických tradic severoitalských regionů k napadení vládnoucího establishmentu. Ostatní autoři jako Danielle Albertazzi (2002) či Oscar Mazzoleni (1995), však chápou populistický charakter Ligy jako pouhou reakci na momentální problémy italské společnosti. Samotné proměně strany v 90. letech se věnují ve své práci Ilvo Diamanti společně s Johnem Donaldsonem (1997), kteří Ligu severu chápou jako aktéra schopného jakýmkoliv způsobem modifikovat stranickou identitu podle momentálních potřeb.

V 90. letech se první anglickojazyčné studie zabývající Ligou severu omezovaly na pouhý deskriptivní charakter jejího postupného formování a vývoje (in Bull & Gilbert, 2001). Vzrůstající zájem o tuto stranu však vedl na přelomu tisíciletí k prvním anglicky psaným analýzám Damiana Tambiniho (2001) a Margarity Cachafeiro (2002). Oba autoři pohlíželi na Ligu jako na stranu využívající svou identitu k reprezentaci severních regionů Itálie. Předmětem bádání se stala především keltská a středověká symbolika, kterou Liga využívala k vytváření představy existence severoitalského etnika odlišného od zbytku Itálie (in Giordano, 2000, s. 458–459). Daniel Tambini (2001) se ve své analýze poprvé věnuje organizační struktuře Ligy z hlediska analýzy jejího leadershipu a podporovatelů, přičemž přichází s myšlenkou, že straně jedinečná ideologická i institucionální identita dopomohla udržet relevanci i přes účast na vládní úrovni. Z Tambiniho myšlenek vychází daleko novější studie Daniella Albertazziho (2018) či jeho společná práce s Davidem Vampou (2021). Oba tyto autoři se zaměřují na ideologickou i institucionální identitu Ligy a vysvětlují na jejích příkladech, proč Liga stranickou identitu upravovala či nechala v některých oblastech nezměněnou. Tyto studie se staly stěžejními pro potřeby této práce, přestože se věnují především období, kdy stranu vedl Umberto Bossi. Albertazzi (2021) se Salviniho leadershipem zabývá pouze okrajově a jeho roli v posunu stranické identity zobecňuje na pouhý odklon od regionálního charakteru.

Salviniho osobnost je v literatuře pojata především z hlediska vyhodnocení současného populistického diskurzu. Autoři jako například Matteo Binda (2020) se Salvinimu věnují z hlediska jeho rétoriky a používání sociálních sítí. Přesto však zřetelně chybí jakýkoliv dlouhodobý důsledek změny lídra na vnitřní charakter strany. Jedinými relevantními zdroji se pro potřeby této práce staly odborné články Duncana McDonnella (2015; 2016) a Mattia Zulianella (2021), které je však nutné aktualizovat, jelikož se věnují institucionální

identitě Ligy bezprostředně po převzetí moci Salvinim a se zřetelem ke stále se měnícímu charakteru strany. Institucionální identita Ligy je pojata spíše v komparaci s jinými populistickými stranami a velmi krátce po změně jejího lídra, aniž by byla schopna pojmut dalekosáhlejší proměny stranické identity (in McDonnell & Vampa, 2016). Jednou z mála monografií zaměřenou na obě složky stranické identity Ligy severu tak zůstává jen společná práce Vampa a Albertazziho (2021), byť orientovanou především na Bossiho ligu. Vzhledem k omezenému rozhledu o současné podobě stranické identity tohoto politického subjektu jsem se rozhodl použít pro potřeby této práce i řadu internetových zdrojů, které lépe ilustrují, jak Liga modifikovala během Salviniho leadershipu dřívější stranickou identitu. V průběhu práce použiji rovněž stranické dokumenty včetně volebního programu k parlamentním volbám roku 2018, který nejlépe objasňuje, co v současné době považuje Liga za součást nejhlubších hodnot a zda došlo po nástupu nového leadershipu k zásadním změnám či nikoliv.

1. Konceptuální rámec práce

V této kapitole se věnuji konceptům stranické identity a stranického leadershipu, které přispívají k formování odlišné identity v různých politických stranách. Nejprve se zaměřím na samotný koncept stranické identity a co tento na první pohled složitý termín představuje pro fungování strany jako takové. Ve stranické identitě je pak prozkoumána institucionální a posléze i ideologická identita, prostřednictvím kterých strana představuje vlastní identitu podporovatelům či přímo členské základně. Následně na základě současného poznání zhodnotím vliv změny leadershipu na předkládané složky stranické identity.

1.1. Koncept stranické identity

Přestože můžeme stranickou identitu považovat za jeden z nejzákladnějších konceptů sociologických i politologických fenoménů, bývá její definice až na výjimky opomenuta či příliš zjednodušená (Fearon, 1999, s. 1–3). Michael Hannan a Glenn Carroll (2003, s. 311) chápou politické strany jako organizace, které se o sobě pokouší prostřednictvím stranické identity vytvářet výchozí očekávání veřejnosti. Toto očekávání se snaží politické strany konstruovat v závislosti na skupině obyvatelstva, o jejíž reprezentaci se ucházejí. Strany chtějí získat kladné vnímání sebe sama, jelikož jim odlišná identita poskytuje zásadní konkurenční výhodu před politickými rivaly. Podle Tashy Philpot (2009, s. 18) je účelem stranické identity specifikovat veřejnosti význam a cíl dané organizace. Politické strany prostřednictvím stranické identity definují vlastní oblast působnosti, potenciálu a legitimacy. Jean-Noel Kapferer (2008, s. 175) upřesňuje, že politické subjekty stranickou identitou popisují, v čem jsou jiní než ostatní a co k tomuto odlišení činí. Politické strany identitu nejen utvářejí, ale chtějí i popsat na koho svou interpretaci vidění světa cílí a také definovat politické konkurenty. Steve Buckler a David Dolowitz (2009, s. 13) se domnívají, že se strany pomocí stranické identity snažit předkládat vlastní vidění světa nejen lidem zvenčí, ale i uvnitř své organizace. V tomto pojetí stranické identity navazují oba autoři na starší dílo italského politologa Angela Panebianca (1988, s. 53), který začal chápat stranickou identitu jako soubor dvou odlišných složek: institucionální a ideologické identity.

1.1.1. Institucionální identita

Panebianco (1988, s. 53) vysvětloval na příkladu institucionální identity, že politické strany jsou rovněž institucemi s vlastní strukturou. Pomocí institucionální identity jsou si členové či přímo zapojení podporovatelé jisti svou odlišností. Podle Soorjitha Karthikeyana (1992, s. 23–25) utváří institucionální identita vztah mezi stranou a její členskou základnou, aktivisty či podporovateli prostřednictvím odlišného postavení a vlastních práv v rámci

organizace. Členové politické strany se cítí být částí skupiny podobně smýšlejících jedinců, které spojuje určité vize a která je hybným motorem každého jejich kroku.

Institucionální identita vychází především z názorů Richarda Katze a Petera Maira (1995, s. 6). Oba autoři se domnívají, že stranické organizace jsou složeny ze tří komponentů. Chápou politické subjekty jako organizace tvořeny *dobrovolnou členskou základnou, řídicí a byrokratickou organizací*. *Dobrovolnou členskou základnu* reprezentují straniční aktivisté a podporovatelé. Pro stranu vykonávají řadu činností: politickou agitaci, poskytují v některých případech důležitý zdroj financí a vytvářejí legitimitu politickým ztělesněním segmentu společnosti, který strana jako celek zastupuje. Na druhou stranu tzv. *řídicí organizace* může podle Katze i Maira (1993, s. 598) zahrnovat ústřední pozici na vrcholu stranické organizace, ať už ve formě národního výkonného výboru, ústředního štábu strany nebo sekretariátu. Lars Bille (1997, s. 381) se domnívá, že jednotlivé komponenty stranické organizace se nacházejí v neustálém boji o dominanci nad mocenskými nástroji uvnitř politických stran. *Řídicí organizace* se snaží získat větší vliv na úkor *dobrovolné členské základny* a naopak. Rovněž v řídicí organizaci můžeme sledovat snahu stranického leadershipu o dosažení silnější pozice nad spolustraníky. Institucionální identita vycházející z odlišných pravidel členství a distribuce moci je tak důsledkem mocenského boje mezi stranickými aktivisty, členy a leadershipem. Podle Katze a Maira (1993, s. 598) se straniční aktivisté při případné modifikaci stranické identity pokoušejí o větší ideologickou čistotu. Vliv aktivistických skupin na fungování strany však může být značně redukován jejich nedostatečnými právy, jelikož se nacházejí mimo formální strukturu politického subjektu. Naopak *řídicí organizace* se pokouší modifikovat stranickou identitu k maximalizaci volebních zisků.

Pokud dojde k nástupu nového leadershipu mohli bychom tedy na základě předkládané institucionální identity sledovat snahu lídra a jeho nejbližšího okolí o získání dominantnějšího postavení na úkor ostatních komponentů stranické organizace prostřednictvím odlišných vnitrostranických pravidel.

1.1.2. Ideologická identita

Panbianco (1988, s. 53) v ideologické identitě spatřuje nejzákladnější hodnoty každé politické strany. Politické subjekty se pokouší na základě svých hodnotových charakteristik konstruovat odlišnost na politické mapě, čímž se snaží získat výhodu nad konkurenčními stranami. Podle Kennetha Jandy (1995, s. 171) mají hodnoty v očích voličů vytvářet okamžitou asociaci s daným politickým subjektem. Tyto hodnoty pak vytvářejí pro organizaci ústřední, trvalou a výraznou identitu, jejíž prostřednictvím je na politický subjekt nahlíženo jeho

vlastními členy a vnějšími aktéry jako jsou jiné politické strany či veřejnost (Karthikeyan et al., 2016, s. 106). Když hovoříme o trvalém stavu identity, rozhodně tím nemyslíme, že by se stranická identita po celou dobu existence neměnila. Opak je pravdou. Nejen že strany musejí reagovat na probíhající změny uvnitř společnosti, ale také vyjadřovat svou identitu konzistentně (Buckler & Dolowitz, 2009, s. 13). Sergiu Gherghina (in Ishiyama, 2019, s. 460) zdůrazňuje, že komunikace konzistentní a homogenní vize zlepšuje důvěryhodnost strany a zvyšuje její volební podporu. Ideologická identita se tak stává důležitým prostředkem pro budování propojení mezi stranou a vnímáním toho, co daná strana skutečně reprezentuje.

Nejzásadnějším předkladatelem hodnot každého politického subjektu je podle Panebianca (1988, s. 53) jeho ideologický základ. Malcolm Hamilton (1987, s. 18–19) se ve své práci pokusil využít několik definic ideologie a vytvořit jednu koherentní a dostatečně širokou. Ideologie je podle Hamiltona systém kolektivně zastávaných normativních a údajně faktických myšlenek, názorů a postojů obhajující určitý vzorec sociálních vztahů či uspořádání, které se straničtí podporovatelé pokouší následovat a udržovat. Kenneth Janda (1995, s. 171–172) se domnívá, že strany svými volebními programy ukazují nejzákladnější hodnoty, jelikož se jejich prostřednictvím může volič jednoduše dozvědět, co strana reprezentuje a považuje za stěžejní problémy zatěžující společnost. Podle Johna Ishiyamy (2019, s. 458–461) poskytují volební programy voličům důležité vodítko toho, jakou pozici strany zaujímají vůči nejdůležitějším problémům a zároveň mapují způsob, kterým jsou schopny k dané problematice přistupovat. Strany se pokouší prostřednictvím programů vytvářet o sobě veřejné mínění vycházející ze složitého socioekonomického a diskurzivního kontextu, ve kterém se daná společnost nachází.

Dle Panebianca (1988, s. 53–54) jsou komponenty tvořící identitu jakékoliv politické strany ovlivněny nejen stranou samotnou, ale také odlišnými predispozicemi jejího elektorátu. Podle Francisca Sanína a Elizabeth Woodové (in Ishiyama, 2019, s. 458) se zastánci určitých ideologických hodnot pokouší realizovat své myšlenky jakožto součást skupiny. Ideologie je vnímána jako verbální obraz dobré společnosti a hlavního prostředku jejího budování. Ideologická identita tak rovněž zahrnuje vytyčení toho, jakou složku společnosti se snaží politický subjekt reprezentovat. Christopher Pich a Dianne Dean (2015, s. 1353–1354) tvrdí, že politické subjekty se prostřednictvím cílené propagace zájmů určité části populace pokouší získat nejen hlasy ve volbách, ale také vybudovat silný vztah mezi reprezentovanou složkou populace a politickým subjektem.

1.2. Otázka konceptualizace posunu identity stranického subjektu

Janda a Hermel (1994, s. 275) považovali posun identity za velice obecný pojem pro jakoukoliv modifikaci, variaci či alteraci v tom, jak jsou strany organizovány a jaké lidské a materiální zdroje využívají. Rozsah modifikace stranické identity může být různorodý. Od úplného odstoupení od dosavadního politického směřování až po dílčí změny, které podobu stranické identity příliš nezmění. Podle Bucklera a Dolowitz (2009, s. 11–13) mění strany identitu v závislosti na svém historickém vývoji a okolnostech, které ke změně vedly. Hodnoty a postoje stran se mohou v průběhu let měnit a politický subjekt musí tento posun sám promítnout ve své identitě. Pokud by strana nedokázala efektivně zareagovat posunem identity, hrozí jí ztráta konkurenční výhody a případný volební neúspěch.

Stefaan Walgrave a Michiel Nuytemans (2009, s. 192) se domnívají, že ochota k posunu stranické identity bývá značně přeceňována. K modifikacím identity se strany odváží pouze tehdy, když je ohrožen jejich dosavadní smysl existence. Politické strany tak bývají považovány za velmi konzervativní organizace, které nemají velký zájem měnit identitu. Dle Kennetha Jandy (1994, s. 260) musí jakékoliv změny ve stranické identitě korespondovat s cílem a smyslem existence politického subjektu. Politické strany jsou v první řadě organizacemi, jejichž smyslem existence je získání co největší podpory k dosažení svého politického programu či vítězství ve volbách. Robert Harmel (1995, s. 1) definoval posun stranické identity jako přímý důsledek neúspěšného plnění cílů organizace. Těmito cíli jsou maximalizace volebního zisku, parlamentního vlivu a udržení koheze celé politické organizace. Nesplnění jednoho či více těchto cílů obvykle donutí stranu k modifikaci stranické identity.

Politické subjekty mění stranickou identitu v závislosti na své tradiční voličské základně či na voličích, které se pokouší odebrat stranickým konkurentům. Strana se bude pokoušet předkládat témata momentálně rezonující ve společnosti, aby zlepšila svou image před potenciálními voliči a tím i vyhlídka do nadcházejících voleb. Když politické subjekty nezareagují, ztrácejí schopnost se vypořádat s aktuálními problémy skutečného světa a jejich stranická identita se pomalu začne vzdalovat realitě (Walgrave & Nuytemans, 2009, s. 192). Dle Jamese Adamse (2012, s. 406–407) musí nový leadership v takovém případě postupovat se zřetelem k současným politickým, sociálním a ekonomickým změnám ve společnosti, jelikož vyhodnotí, že nynější stranická identita již není dostatečná a je nutné ji přehodnotit.

Ne všechny strany jsou však ochotny reagovat na veřejné mínění. Janda a Harmel (1994, s. 270) potvrdili, že ideologicky vyhraněné strany se pokusí změnit jen, pokud je přímo ohrožen jejich základní ideologický předpoklad. Jestliže není základní ideologická hodnota narušena, budou se takové strany pokoušet přidávat nové složky identity, které však nejsou

v rozporu s dosavadní nejhlubší hodnotou (Karthikeyan et al, 2016, s. 108). Posun stranické identity tak podle Bucklera a Dolowitz (2009, s. 13) můžeme pozorovat především v takových oblastech, které jsou v záležitostech voličů zcela nové či nekompromitují dřívější hodnoty politické strany. Jakákoliv změna v identitě nemůže vést k úplnému odpoutání od původních myšlenek. Pokud by strana něco takového udělala, může být voliči či členskou základnou považována za nedůvěryhodnou. Nový leadership tak musí při modifikaci stranické identity postupovat obezřetně a vyvážit podobu nové i staré identity. V opačném případě riskuje konflikt se starou stranickou gardou, což může vést k rozštěpení strany (Harmel et al., 1995, s. 4–5). Tasha Philpot (2009, s. 13–14) se domnívá, že jakákoliv modifikace identity tak musí alespoň částečně vycházet z vývoje daného politického subjektu. Strana se nemůže úplně odpoutat od dřívějšího směřování a riskovat ztrátu tradičního voličstva, avšak zároveň nesmí lpět na pouhém udržení stávajícího kurzu. Jestliže tak učiní, může dojít k narušení koheze politické strany nebo ztrátě tradiční voličské základny a omezení stranického vlivu na politickou situaci v dané zemi.

1.3. Role leadershipu při posunu stranické identity

V této kapitole se věnuji vymezení problematiky leadershipu a jeho role v posunu stranické identity. Nejprve se zaměřím na současný stav bádání kolem postavení stranického lídra a následně zhodnotím jeho roli v posunu stranické identity.

Pojem lídr je historicky dlouze sledovanou problematikou, avšak komplikací se stala přílišná nejednoznačnost tohoto pojmu. Podle názoru Ralpha Stodgilla (in Rejai & Phillips, 1997, s. 1) existuje tolik definic leadershipu a lídra jako osob, které se pokusili o jejich vysvětlení. Obecně lze stranického lídra definovat jako držitele nejvyšší pozice uvnitř existujícího politického uskupení. Nemusí tak ve své podstatě zahrnovat případné posty v rámci exekutivy či výkonné moci. Lídr strany tak zahrnuje pouze osoba mající na podobu politické strany nejvyšší vliv (Antonakis & Day, 2012, s. 5–6). Pro potřeby této práce je přínosnější využít definici lídra jako hlavního představitele strany, kterým může být v různých politických stranách buď přímo předseda strany nebo kolektivní vedení.

Role stranických lídrů doznala od 90. let výrazných proměn. Dříve byla jejich pozice považována za marginální a spíše ovlivněna prostředím, ve kterém se nacházeli (Antonakis & Day, 2012, s. 260). Nyní však můžeme sledovat opětovný návrat k důležitosti stranických lídrů. Podle Katze a Maira (1995, s. 7–8) došlo k rozpadu dřívějších kolektivních identit, které usnadňovali identifikaci oddělených sektorů voličů a převzetí jejich dlouhodobých zájmů. Politické strany se začaly orientovat na daleko rozsáhlejší voličskou základnu než kdy dříve, čímž však strany ztratily svůj dřívější vztah s voliči, což vedlo ke zvyšující se

nespokojenosti veřejnosti vůči politickým aktérům (da Silva, 2021, s. 803–805). Samotná ideologie strany ustupuje do pozadí, jelikož se voliči začínají rozhodovat spíše podle vlastního úsudku o stranickému lídrovi, nikoliv podle volebních programů či vlastních zájmů, které má strana v očích voličů reprezentovat (Antonakis & Day, 2012, s. 260). Hlavními aktéry charakterizující stranu navenek se tak stávají především její vrcholní představitelé, nikoliv nejhlubší hodnoty politických stran, které ustupují do pozadí a stávají se spíše marginálními záležitostmi (Janda et al., 1995, s. 171).

Vlivem rozdílného postavení stranického lídra v současném světě se můžeme setkat s termínem *personalizace*, podle které získávají lídři větší relevanci na úkor vlastních politických subjektů a sami se stávají jedním ze základních předpokladů, podle kterých se voliči rozhodují při volbách (Passarelli, 2015, s. 9). Lídr je v současném informačním světě schopen využívat média k získání určitého obrazu sebe i jím reprezentované strany. Dříve získávali lídři stoupence skrze výstupy a konkrétní činy, zatímco dnes se stává důležitým mediální obraz lídra zachycující především jeho charakterové rysy (Smolík & Lukas, 2008, s. 91–92). Stranickým lídrům se daří v podmínkách nového mediálního prostředí využít svou všudypřítomnost k získání voličské podpory. Na veřejnosti se nově prezentují i v nepolitických pořadech a šíří informace o vlastním osobním životě, který dříve býval striktně oddělen od politiky (in Campus, 2010, s. 223), což vede k tomu, že se straničtí lídři dostávají pod drobnohled nejrůznějších bulvárních medií, jež zcela mění současné chápání lídrů, kteří se začínají více podobat celebritám než běžným politickým aktérům (Street, 2004, s. 437). Tato nově nabytá role stranickým lídrům vyhovuje zvláště kvůli získání permanence a výlučnosti při předkládání vize společnosti, jelikož komunikace politických subjektů je oslabována ve prospěch stranického lídra (Křeček, 2013, s. 86). Katz a Mair (1995, s. 5–6) tvrdí, že vzrůstající koncentrací mocenských nástrojů v rukou lídra dochází k rozpadu dříve dominantních masových stran odkázaných na silný vztah mezi politickým subjektem a voličskou základnou. Objevují se tzv. *personální strany* se slabou organizační strukturou, chybějící přítomností aktivistických skupin a s dominantní pozicí lídra v politické komunikaci (McDonnell & Kefford, 2018, s. 11–12).

Probíhající změny v politických organizacích bývají shrnuty pod pojmem *profesionalizace*. Ta zahrnuje i vzrůstající rozdíly v politické komunikaci v průběhu let. Pipa Norris identifikuje tzv. éry politické komunikace, u kterých lze spatřit přechod od lokálních a amatérských kampaní k postmoderním kampaním (Negrine & Lillekers, 2002, s. 306). Pro postmoderní kampaně je typické rozvolnění tradičních sociálních a stranických vazeb, objevuje se fenomén permanentní kampaně, profesionalizace a personalizace

politických stran. Strana v postmoderních kampaních ustupuje do pozadí a hlavní pozici zaujímá především osobnost stranického lídra (Křeček, 2013, s. 86). Politickým stranám dominují straniční lídři, najmutí volební experti a můžeme pozorovat vzrůstající finanční náklady na provoz politické komunikace (Negrine & Lillekers, 2002, s. 306).

Dle Blondela (in Campus, 2010, s. 221) je nutné zkoumat leadership při kombinaci osobnostních charakteristik lídrů, jimi používaných nástrojů a situace, které čelí. Posun stranického subjektu je tak nutné zasadit do složitého kontextu vlastní politické scény. V případě Ligy severu musíme prvně zhodnotit postavení lídrů na italské politické scéně. Italské prostředí je považováno za baštu vzrůstajícího personalizace politických subjektů, která měla své opodstatnění v oslabování dříve silného vztahu mezi stranou a voliči. Důvěra ke straně byla nahrazena pocitem, že mohou věřit lídrům (Ignazi, 2021, s. 103). Podle Mazzoleniho (1995, s. 307–309) lze připsat toto oslabování krizí italského politického systému přechodu od tzv. první italské republiky ke druhé, které vedlo k modifikaci volebních strategií politických aktérů. Italské prostředí se rázem stalo živnou půdou pro personalizované strany se silnými lídry.

Jak popisuje Al Khajeh (2018, s. 2) straniční lídři nabývají silné pozici především na základě kombinace různých vlastností, rysů a chování, které lídři využívají v interakci se svými podřízenými a podle kterých si publiku o nich vytváří určitý pohled. Dle Josefa Smolíka a Josefa Lukase (2008, s. 80–81) lze identifikovat jako nejdůležitější charakterový rys charisma. Pojem charisma ve spojení s problematikou leadershipu bývá přisuzován Maxi Weberovi, jenž navazoval na dřívější Great Man Theory, která chápala lídry jako jedinečné osobnosti využívající charisma, inteligenci či moudrost k udržení moci a ovlivňování veřejnosti (Rejai & Phillips 1997, s. 2). Podle Webera (in Antonakis & Day, 2012, s. 260) lze charisma chápat jako charakterový rys odlišující stranického lídra od ostatních a poskytující zásadní nadpřirozené kvality k dosažení trvalých sociálních změn ve společnosti. Jak tvrdí Smolík (2008, s. 81–82), vzhledem ke vzrůstající personalizaci politických stran lze identifikovat vznik takového prostředí, které umožňuje nástup charismatických lídrů. Charismatické lídři předkládají svým podporovatelům určitou vizi, které se pokouší společně dosáhnout. Taková vize je pro podporovatele přitažlivá a poskytuje jim směr a smysl. Nicméně organizace s charismatickým leadershipem jsou až příliš odkázány na lídrovu osobnost. Pokud dojde k jeho ztrátě zpravidla nedochází k nalezení důstojného nástupce (Al Khajeh, 2018, s. 4). Charismatické lídři jsou schopni vizi předkládat s příslibem lepších zítřků, pokud se skupina zaváže k dosažení stanovených cílů organizace. V charismatickém lídrovi se tak spojují emoce se zdůrazněním činnosti nezbytné k dosažení vize. Vizi však charismatický lídr předkládá již v ucelené podobě bez možnosti podporovatelů ji jakýmkoliv

způsobem ovlivnit. Její existence je podmíněna sebeobětováním, excelentními komunikačními dovednostmi a osobním zanícením podporovatelů vizi realizovat (Smolík & Lukas, 2008, s. 82).

Straničtí lídři tak v současném světě získávají kruciální roli při vytváření identity politických stran. Jsou schopni ovlivnit distribuci hlasů ve volbách prostřednictvím vnímané efektivity konkrétních činů. Z pohledu politických subjektů je cílem změny na postu lídra získání pozitivnějšího obrazu strany (Antonakis & Day, 2012, s. 232–233). Lídr se stává důležitým prostředkem, kterým subjekt konstruuje svou novou identitu, jelikož je schopen připodobňovat vlastní charakterové rysy se samotnou stranou. Jestliže je nový lídr hodnocen veřejností kladně, dochází i ke kladnému ohodnocení strany (McDonnell, 2015, s. 7–9). Evaluace stranického lídra se stala pro řadu voličů stěžejním předpokladem pro volbu strany. Právě novým lídrem strana poukazuje na svou novou podobu, která je v takovém případě vnímána o poznání více věrohodně než, pokud je v čele strany stále stejná osoba, se kterou jsou voliči již seznámeni. Změna lídra se tak stává stěžejnou záležitostí nejen pro stranickou organizaci, ale také jako zpráva pro voliče, že strana myslí změnu identity zcela vážně (da Silva, 2021, s. 804).

2. Stranická identita během předsednictví Umberta Bossiho

Přestože Umberto Bossi již v současné době není lídrem Ligy severu, jeho odkaz ve stranické identitě je stále patrný. K posouzení současné identity Ligy tak nesmíme opomenout její složitý vznik a vývoj v průběhu let. V této kapitole se zaměřím na ideologickou a institucionální identitu Ligy severu v době, kdy tento politický subjekt stále vedl dlouholetý stranický lídr a zakladatel. Nejprve se věnuji ideologické identitě, která je zkoumána prostřednictvím nejhlubších hodnot Ligy severu, její politické komunikace a elektorátu. Následně prozkoumám institucionální identitu na příkladu její organizace a postavení jednotlivých skupin uvnitř této strany.

2.1. Nejhlubší hodnoty

Liga severu za Bossiho leadershipu bývá považována za regionální stranu (Strmiska, 2004; Albertazzi et al, 2018; Mannheimer, 1991). Podle definice Oscara Mazzoleniho (in Albertazzi & Vampa, 2021, s. 18–19) identifikujeme regionální strany jako politické subjekty požadující větší regionální moc. Regionální strany se snaží dosáhnout autonomie včetně mocenských nástrojů, které by jim umožnily reflektovat specifický zájem reprezentovaného regionu. Zájem o autonomii legitimizují historickým vývojem etnických, ekonomických či geografických specifík svého makroregionu.

Liga severu našla své *raison d'être* právě v reprezentaci severoitalských regionů. Tyto regiony neměly podle Ligy mnoho společného se sjednoceným italským státem, jelikož jejich kulturní tradice souvisely spíše se středoevropskou kulturou, její pracovitostí, občanskou samosprávou a úzkými rodinnými vazbami mezi obyvatelstvem (Strmiska, 2004, s. 32). Strana chápala sever Itálie jako homogenní region, jehož zájmy nejsou v centralizovaném italském státě dostatečně reprezentovány a spatřovala vyřešení tohoto problému v dosažení autonomie pro svůj specifický region (Tarchi, 2003, s. 211). Liga severu tak splňuje veškeré body předkládané definice regionálních stran.

Můžeme však považovat regionalismus za její nejhlubší hodnotu? Podle Biorcia (in Mannheimer, 1991, s. 34–40) nelze chápat regionální vyhranění za nejdůležitější složku ligistické identity. Ligu severu považuje za regionálně populistickou stranu, která pouze využila ve společnosti rezonujících témat k vytvoření ideje společných znaků regionů na severu Itálie. Základní definicí populismu je existence čistého a nezkorumpovaného lidu v protikladu proti vládnoucím elitám. Populistické strany bývají kritizovány za svou slabou ideologii a chameleonské chování, jelikož z pohledu jejich kritiků předkládají lidu jen to, co chce slyšet (in Mudde, 2017, s. 31, 543). Liga bývá kritizována za nepřiliš jasně definovanou ideologii, neboť se nikdy příliš nezaobírala jasnou definicí společných znaků severoitalských regionů.

Podle Michaela Longa (2016, s. 21) jsou samotné rozdíly mezi jednotlivými severoitalskými regiony příliš velké a předkládaná vize navíc neměla žádné historické opodstatnění, jelikož tyto regiony nikdy netvořily až do italského sjednocení společný stát. Na druhou stranu, přestože je vyhraněnost vůči Římu považovaná za hlavní důvod identifikace Ligy severu jako populistického subjektu, myšlenka autonomie a federativního uspořádání státu nebyla během 80. let v italských poměrech až na výjimky mezi cizojazyčnými komunitami příliš populární (Ignazi, 2005, s. 344). K populistickému diskurzu se tak strana dostala spíše okolnostmi probíhajícími v italské společnosti a regionalismus můžeme skutečně považovat za nejhlubší hodnotu. Regionalismus hrál pro Ligu důležitý referenční bod a známku její kontinuity, zatímco její populistický charakter měl posloužit pouze k nalákání voličské základny a získání silného vztahu mezi voliči a stranou (Albertazzi & Vampa, 2021, s. 18–19). To však neznamená, že by strana nejhlubší hodnotu v průběhu let nemodifikovala, ba naopak vždy ji upravovala v závislosti na momentálním rozpoložení společnosti a vlastní pozici na italské politické scéně.

2.1.1. Etnoregionalismus

Liga severu vznikla původně jako formace několika severoitalských lig. Původním z těchto uskupení byla *Liga Veneta* (Benátská liga) v čele s Francem Rocchettim, která se pokoušela o dosažení samosprávy pro Benátsko a zvýhodnění Benátčanů ve veřejném sektoru. Ačkoliv se Benátská liga stala první ze severoitalských lig s křeslem v horní i dolní komoře parlamentu, potýkala se s častými vnitrostranickými spory a štěpením (Strmiska, 2004, s. 16–17).

Dominantní pozice mezi severoitalskými ligami tak připadla její konkurentce *Lega Lombarda* (Lombardská liga). Lombardská liga vznikla na jaře 1985 a zpočátku byla považována za velice okrajovou, ba přímo bizarní stranu. Na rozdíl od jiných stran se vyznačovala na první pohled znatelnou odlišností. Její představitelé hovořili místním dialektem, používali symboliku středověké Lombardie a ignorovali jakoukoliv formálnost při veřejných vystoupeních (Bull & Gilbert, 2001, s. 9). Lombardská liga se snažila o reprezentaci zájmů nižších a středních vrstev Lombardie, k čemuž používala znechucení zdejšího obyvatelstva vládou v Římě a nízkou politickou reprezentaci tohoto ekonomicky i kulturně vyspělého regionu (Strmiska, 2004, s. 19–20). Zpočátku nedosahovala Lombardská liga výrazných úspěchů, avšak již v parlamentních volbách v roce 1987 se stala ze všech severoitalských lig nejúspěšnější (Zaslów, 2011, s. 55). Za dominantní postavení mezi ligami mohla vděčit především osobnosti výrazného lídra Umberta Bossiho (in Bull & Gilbert, 2001, s. 10), pod jehož vedením získala strana v evropských volbách roku 1989 až 8,1 % hlasů, zatímco ostatní severoitalské ligy začaly pomalu stagnovat. Výsledek těchto voleb tak

definitivně potvrdil lombardskou dominanci a přesvědčil ostatní regionální uskupení o nutnosti větší kooperace s Bossiho ligou (Zasloue, 2011, s. 55).

Rané severoitalské ligy vyzdvihovaly kulturní a jazykové rozdíly specifických regionů na severu Itálie. Pro toto období se nejdůležitějším tématem stala jazyková otázka. Z pohledu lig byly severoitalské dialekty svébytným jazykem pod útokem italského státu (Strmiska, 2004, s. 31). Původně se severoitalské ligy pokoušely o pouhou reprezentaci svých regionálních specifik, které byly podle jejich mínění utlačovány italským národním státem. Ještě nepropagovaly úplnou proměnu italského politického systému a vznik federálního uspořádání, ale pouze tzv. *etnoregionalismus* (Albertazzi & Vampa, 2021, s. 4). Lombardská liga se domnívala, že pro budování autonomie severoitalských regionů je nejdříve potřeba dostat do popředí národnostní vyhranění zdejšího obyvatelstva (Strmiska, 2004, s. 31). K tomu bylo nejdříve nutné vytvořit silný vztah mezi stranou a reprezentovaným obyvatelstvem. Bossi zdůvodňoval tento vztah jeho významem k získání veřejné podpory (Tarchi, 2003, s. 143–145).

2.1.2. Federalismus

Vzhledem ke vzrůstající důležitosti Lombardie se ostatní ligistické skupiny rozhodují pro spolupráci k získání větší relevance na politické scéně. V roce 1989 vzniká širší aliance severoitalských lig s názvem Aliance severu a posléze roku 1991 Liga severu. S vytvořením sjednocené Ligy severu se poprvé v ideologické identitě strany objevují znaky populismu, které můžeme shledat v její vyhraněnosti vůči centrální vládě v Římě a obraně nezkorumpovaného severního obyvatelstva (Strmiska, 2004, s. 23–24). Liga považovala Řím za příliš vzdálený běžnému obyvatelstvu a kritika se rovněž snesla i na jeho špatné hospodaření. Ideologicky navíc tento posun nenarušoval regionální charakter strany, jelikož Liga pouze využila binárního vidění světa, kde proti sobě stojí běžný lid proti vládnoucímu establishmentu, pracovitý sever proti línému a zlodějskému jihu, malí proti velkým podnikům. Tato rétorika jí umožnila naplno využít odporu severoitalského obyvatelstva vůči běžným politikům (Ignazi, 2005, s. 345). Strana se vyhraňuje vůči římským elitám a shledává jedinou možnou variantu pro udržení socioekonomických a etnických specifik severu v dosažení federálního uspořádání státu. Itálie měla být podle programu Ligy rozdělena na severní, střední a jižní makroregion společně s autonomními oblastmi (Strmiska, 2004, s. 32).

Modifikace programových bodů významnou měrou přispěla ke ztrojnásobení voličské základny Ligy v následujících regionálních volbách roku 1990 (Albertazzi & Vampa, 2021, s. 4). Růst Ligy přímo souvisel se složitými sociálními a ekonomickými změnami v průběhu 80. a 90. let, jež zachvátily celou italskou společnost. S pádem Berlínské zdi a koncem studené

války ztrácela vládnoucí křesťanská demokracie svůj protikomunistický apel a vlivem vyšetřování korupce vrcholných představitelů státu se proměňuje italská politická scéna (Zaslowe, 2011, s. 55–57). Na pozadí těchto událostí se Lize podařilo získat nespokojené voliče dříve dominantních křesťanských demokratů identifikací zcela nových problémů sužující společnost. Těmi již nebyla snaha o bránění komunistům v účasti na vládě, nýbrž rozdíly mezi severními a jižními regiony Itálie (Cavatorta, 2001, s. 3–4). Konec tzv. první italské republiky rovněž poskytl Lize severu důležitého politického partnera v podobě Silvia Berlusconiho a jeho hnutí *Forza Italia* (Vzhůru Itálie). Účast v Berlusconiho středoprávní koalici pomohla Lize získat v parlamentních volbách roku 1994 až 8,36 % hlasů všech Italů. Rostoucí volební výsledky vynesly stranu do popředí italské politiky, aby se již po volbách mohla úspěšně zapojit do vládního angažmá v Berlusconiho první vládě (Strmiska, 2004, s. 25). Přes účast ve vládě však nebyla strana schopna dosáhnout federativního uspořádání italského státu. Mezi koaličními partnery neexistovala v této otázce shoda. Postfašistická *Alleanza Nazionale* (Národní Aliance) upřednostňovala centralizovaný italský stát a mezi Bossim a Berlusconiem se rozhořel spor ohledně neplnění koaliční smlouvy mezi jejich politickými subjekty (Bull & Gilbert, 2001, s. 33).

2.1.3. Nezávislost Padánie

Vzrůstající napětí mezi Bossim a Berlusconiem nakonec vedlo k odchodu Ligy severu a pádu vlády již v prosinci 1994. Jako důsledek tohoto odchodu můžeme v ideologické identitě Ligy opětovně spatřit posun. Strana zostřuje své ideologické pojetí, pokouší se nikoliv o federativní uspořádání Itálie, ale přímo o získání nezávislosti severoitalských regionů. Při této příležitosti dochází i k modifikaci oficiálního názvu strany na *Lega Nord per l'Indipendenza della Padania* (Liga severu za nezávislost Padánie) (Bartlett et al., 2012, s. 19–20). Liga se při překládání nezávislosti vyznačovala otevřenou nenávisť k italskému národnímu státu, který obviňovala ze snahy o vytvoření jednotného kulturního okruhu založeného na jižanských kulturních základech (Giordano, 2000, s. 460). Neradikalizovala se však pouze ve vyhranění, ale také v rétorice. Liga napadala zakladatele italského národního státu a na každoroční demonstraci na řece Pád organizovala vyhlášení nezávislosti Padánie na Itálii (Diamanti & Donaldson, 1997, s. 77–78).

Liga se zcela odpoutala od středoprávní koalice a vsadila na odmítání jakýchkoliv spojení s jinými stranami (Bartlett et al., 2012, s. 20). Jako samostatný kandidující subjekt dosáhla Liga ve volbách 1996 nejlepšího volebního výsledku během Bossiho leadershipu, ovšem s 10 % hlasů a 59 poslaneckými mandáty zůstala na politické scéně zcela izolovaná (Strmiska, 2004, s. 27–28). Bez možnosti nadále ovlivňovat vrcholnou italskou politiku se

musela odvrátit od prosazování nezávislosti. Bossi pochopil, že jeho strana je příliš odkázaná na koaliční partnery a rozhodl se o opětovný návrat zpět do středoprávé koalice pod podmínkou, že dojde k prosazení federálního uspořádání Itálie (Bartlett et al., 2012, s. 19–20).

2.1.4. Devoluce

Po návratu do koalice opět dochází k přehodnocení regionalismu strany. Liga se inspirovala skotskou devolucí a začala ji prosazovat v podmínkách Itálie. Podle Strmisky (2003, s. 38–39) se však jednalo o pouhý návrat k předešlému federalismu. To však zcela nevystihuje, jak se ideologická identita ve skutečnosti změnila. V regionalismu opravdu můžeme sledovat jen nepatrný příklon zpět k federalismu, avšak strana se mění především v názorech na jiná politická témata (Ignazi, 2005, s. 347).

Lze tedy argumentovat, že můžeme již za Bossiho éry sledovat částečný odklon od regionalismu a příklon k nepříliš jasně definované ideologii, kterou strana používá k získání ztracené voličské základny, jelikož po návratu do středoprávé koalice ztrácí nezadržitelně voličské preference (Albertazzi, 2016, s. 4). Podle mínění voličů postrádala Liga dřívější protestní apel, a navíc její političtí konkurenti přebírají veřejnou podporu decentralizace. Liga tak ztratila svou představu společnosti, kterou přebrali jiní, což vedlo ke ztrátě vlastní jedinečnosti (Cavatorta, 2001, s. 14). Od počátku tisíciletí tak můžeme v Lize sledovat příklon k jiným programovým bodům. Strana se začala otevřeně hlásit k bezpečnostním otázkám. Italská společnost byla silně ovlivněna teroristickými útoky z 11. září a hospodářskými problémy, což reflektuje proměna ligistické identity na kritiku migrace a evropské integrace (Ignazi, 2005, s. 346). I přes zvýraznění těchto témat však Liga stále bránila zájmy severoitalského obyvatelstva a zůstala regionální stranou, avšak její populistický charakter začal být stále více zdůrazňován na úkor regionální identity (Giordano, 2000, s. 468).

Přes regionální výlučnost byla Liga schopna získat výrazný vliv a zkušenosti v dalších vládních angažmá opět v rámci Berlusconiho vlád. Z regionálních stran kdekoliv v Evropě se tak jedná o stranu s výrazným zapojením na vládní i regionální úrovni (Albertazzi et al., 2018, s. 2). Právě vztah s politickými partnery mnohdy ovlivňoval podobu stranické identity. Liga se snažila svou identitu měnit, aby se od nich v případě nouze mohla odlišit a neztratit tvář strany kritizující poměry italského státu. Zatím co ostatní strany slábly, Liga si dokázala od 80. let udržet relevanci. Důvod dlouhověkosti Ligy lze spatřit právě ve vlastní identitární charakteristice vycházející z její ideologické identity (Bulli & Tronconi, 2011, s. 52–53). Regionalismus zůstal po celou Bossiho éru její nejhlubší hodnotou, avšak strana jej modifikovala podle vlastních potřeb a hledala možnosti, které by jí umožnily bránit odlišné zájmy severoitalských regionů.

2.2. Komunikace

Itálie zaznamenala v průběhu 90. let značných změn. Italská společnost ztrácela dřívější sociální a ekonomické vazby s tradičními politickými subjekty, což vedlo ke ztrátě stranického monopolu nad politickou komunikací. Výrazným iniciátorem přechodu k důležitosti stranických lídrů se v italských poměrech stal Silvio Berlusconi a jeho Vzhůru Itálie, na jejímž příkladě můžeme sledovat vzrůstající koncentrace mocenských nástrojů v rukou lídra (Mazzoleni, 1995, s. 307–309). Berlusconim ovládané mediální prostředí zahájilo éru grandiózních spektaklů. Politická komunikace se začala inspirovat americkým prostředím, objevuje se profesionalizace a zvyšuje se důležitost charakterových rysů stranických lídrů (Campus, 2010, s. 224) Berlusconihovo osobnost zcela marginalizovala organizační strukturu vlastní strany, která byla považována spíše za politický projekt lídra než běžnou politickou stranu. Podobný osud zasáhl na italské politické scéně většinu stran, které rázem byly odkázány na image lídrů. Od počátku tzv. druhé italské republiky probíhá neustálý vznik a zánik nových politických stran. Itálie se tak dostala do stavu nekončící tvorby nových politických subjektů vyhraňujících se proti vládnoucímu establishmentu (Passarelli, 2015, s. 219–220). Skončila tak éra tradičních masových stran, které Katz a Mair (1995, s. 10–13) charakterizují jako strany s intenzivním zapojením členské základny do politické komunikace a monopolem strany nad komunikačními kanály.

Liga však nezažila na rozdíl od ostatních politických subjektů oslabující kontrolu strany nad politickou komunikací, ani dramatický propad voličské základny, která zůstala po celý Bossiho leadership stabilní (Albertazzi & Vampa, 2021, 120–124). Z čeho však můžeme vyvodit příčiny toho, že se tento politický subjekt příliš nezměnil? Bossi na rozdíl od Berlusconihovo neměl dostatek finančních prostředků, aby byl schopen svému politickému partnerovi konkurovat na mediální scéně. Liga tak stále upřednostňovala osobní kontakt s potenciálními voliči a podporovateli na místo mediálních vystoupení (Tarchi, 2003, s. 152). K vlastní propagaci strana používala plakáty, protesty, společenské akce a masová shromáždění. Liga se dokázala organizací těchto akcí navíc zcela odlišit od politických rivalů a zůstat jedinou stranou na italské politické scéně, jež stále využívala tradiční politické kampaně (Bull & Gilbert, 2001, s. 21, 177).

Strana zužitkovala svou všudypřítomnost v severoitalské společnosti. Organizovala společně se svými příznivci obrovské akce za účelem mobilizace severoitalského obyvatelstva a posílení jejího emocionálního napojení na stranu, čímž se snažila navodit dojem určité skupinové solidarity (Zaslave, 2011, s. 88). V severoitalských regionech vlastnila ženské a mládežnické organizace i vlastní pořádkovou jednotku v podobě *Camicie Verdi*

(zelené košile), jejichž existence evokovala fašistické černé košile, byť se nikdy neodhodlali k užití násilí k prosazení politických cílů (Bull & Gilbert, 2001, s. 110).

Stranický leadership organizoval každý rok setkání se svými podporovateli, ale hlavním komunikačním nástrojem zůstal nadále stranický tisk *La Padania*, který měl vystihnout stranu schopnou posouvat hranice přijatelného veřejného diskurzu a vytvořit dojem, že Liga je na rozdíl od ostatních stranou akce a nedokáže jen nečinně přihlížet (Zaslove, 2011, s. 86–87). Osobní kontakt umožňoval straně ovlivňovat veřejné mínění, získávat nové podporovatele a finanční prostředky k další propagaci. Naopak ligistickým příznivcům dovolil větší zapojení do dialogu se stranickými členy (Albertazzi & Vampa, 2021, s. 97–98). Možnost přímého kontaktu s voličem umožnila Lize se ještě více utvrdit v názoru, že se sama nepovažuje za běžnou politickou stranu, nýbrž za reprezentanta severoitalské subkultury ohrožené hrozbou z Říma, k čemuž užívala politickou symboliku ve formě dialektů, ale také vizuální identifikace strany s dávnou historií severoitalských regionů (Bull & Gilbert, 2001, s. 131). Liga využívala tradičních zelených a bílých barev asociovaných se severními regiony Itálie symbolizující keltskou kulturu a hesla bránící Sever jako odlišný region (Diamanti & Pregliasco, 2019, s. 26). Při každém hromadném shromáždění se podporovatelé Ligy setkávali se širokou škálou vlajek a zelených košil reprezentující příslušnost ke straně a její identitě (Zaslove, 2011, s. 88). V oficiálních symbolech Ligy severu se objevuje figura legendárního válečníka středověké Lombardské ligy Alberta da Giussana, kterému byla připisována role při vytvoření národní identity severoitalských regionů (Bull & Gilbert, 2001, s. 68).

Přestože si Liga udržela znaky tradiční politické kampaně, neznamená to, že by nevyužila nově probíhajících změn v italské společnosti. Liga se společně s Berlusconiho Vzhůru Itálie stala inovátorem v předkládaných jazykových prostředcích. Umberto Bossi i Silvio Berlusconi používali pro propagaci svých politických stran nový politický jazyk zvaný *gentese*. Mělo jít o jednoznačný snadno srozumitelný jazyk blízký mluvě běžného občana, který připomínal spíše prostředí fotbalových stadiónů či ulic než politickou arénu (Croci, 2001, s. 353–359). Jazyk se pro Ligu stal symbolickým prostředkem, kterým předkládala voličům vlastní odlišnost. Na místo italského jazyka používali ligisté severoitalské dialekty. Tato forma projevu jim umožnila si osvojit jazykový aparát reprezentované sociální skupiny, čímž se pokoušela docílit jednoduchému porozumění svého vidění světa. Představitelé Ligy hovořili vulgárně a pomocí metafor připisovali ligistickým odpůrcům i podporovatelům určité vlastnosti, což mělo okamžitě vyvolat kontroverzi a znatelné rozšíření dosahu komunikace napříč italským státem bez závislosti na nových komunikačních kanálech jako jsou masová média (Zaslove, 2011, s. 185–86).

U Ligy severu můžeme postupem času pozorovat napodobování trendů moderní politické komunikace, kdy se do popředí politických kampaní dostává její stranický lídr. O Bossiho roli v politické komunikaci můžeme uvažovat jako o značné, avšak nikoliv absolutní. Jeho úzký okruh spolupracovníků se během kampaně aktivně zapojoval do předklání Bossiho vize společnosti. Jakým způsobem tato vize bude předložena však záviselo jen a pouze na členech či aktivistech samotných (Albertazzi & Vampa, 2021, s. 14).

2.3. Elektorát

Původní elektorát Ligy tvořili především dřívější voliči křesťanských demokratů koncentrováni na severovýchodě Itálie. Tito voliči byli obyvatelé hospodářsky nejrozvinutějších regionů Itálie v periferních oblastech venkova a úpatí Alp, jež byly rovněž původními centry křesťanských demokratů (Bull & Gilbert, 2001, s. 67–68).

Co však Liga severu pro zdejší obyvatelstvo představovala? Podle Mannheimera (1992, s. 97–99) se pokoušela o reprezentaci specifických historických a sociálních zájmů severanů. Skutečně podle výsledků italských voleb většina těch, co se rozhodli odevzdat svůj hlas ve volbách Lize severu, pocítovala silnější vztah k vlastnímu regionu než k italskému státu. Voliči v Lize severu spatřovali obránce svých hodnot. Liga nabízela těmto voličům tradiční obranu lokální kultury, obavu ze špatné hospodářské situace či globalizace (in Passarelli & Tuorto, 2012, s. 426) a identifikovala jako původce těchto problémů italský stát, který byl podle Ligy řízen zájmy nikoliv severoitalského, ale jižanského obyvatelstva. Vzhledem k silnému protijížanskému sentimentu v severních regionech tak dokázala Liga získat širokou podporu (Giordano, 2000, s. 460).

Většinu původních voličů Ligy tvořili především centrističtí voliči s nepříliš vyhraněným postojem k politice. Od strany očekávali, že bude zdejší obyvatelstvo reprezentovat zvláště kvůli specifickým ekonomickým zájmům a snahou o dosažení federativního uspořádání státu (Mannheimer, 1992, s. 92–94). S radikalizací strany po jejím odchodu z první Berlusconiho vlády, však můžeme pozorovat odklon těchto voličů. Přes úpravy nejhlubších hodnot zůstal elektorát Ligy složen z obyvatelstva nespokojeného ze současné politické situace (Bull & Gilbert, 2001, s. 70–71). Těmto voličům imponoval především populistický charakter strany. Liga se snažila stát reprezentantem těch sociálních tříd nespokojených s přílišným zdaněním a nepřiměřeným utrácením vládnoucích vrstev z Říma (Giordano, 2000, s. 460). Hlavními podporovateli ligistické politiky se tak stali především malí a střední podnikatelé, kteří spatřovali jako hlavní překážku svého živobytí odsávání jejich těžce vydělaných peněz směrem na jih (Bull & Gilbert, 2001, s. 69–70). Albertazzi (2021) identifikuje proměnu z centristických na ideologicky více vyhraněné voliče jako důsledek specifických trendů uvnitř

italské společnosti. Sever se stává cílem migrační vlny z jihu a jeho ekonomika na konci 90. let začala výrazně stagnovat. Vzhledem k odklonu strany od nezávislosti k devoluci tak můžeme sledovat podle průzkumů z roku 2001, že většina voličů Ligy severu souzněla s názorem, že hlavním kriminálním živlem v italské společnosti jsou cizinci, kteří byli obviňováni stejně jako jižané z narušování národní identity (Ignazi, 2005, s. 343–346). Podle Bullové a Gilberta (2001, s. 71) však zůstala voličská základna Ligy distribuovaná stále v regionech se silným vztahem k bývalým křesťanským demokratům a regionalismu. Mannheim (1992) tyto regiony specifikuje především na oblasti Benátska a Lombardie. Oba tyto regiony představovaly nejpočetnější část voličského aparátu Ligy severu. Takřka dvě třetiny všech jejich voličů pochází právě z těchto regionů, kde si udržela strana relevanci během celého Bossiho leadershipu až do jeho odstoupení v roce 2012 (Albertazzi & Vampa, 2021, s. 42–46).

V případě jiných regionů však strana nikdy nedosáhla výraznějších úspěchů. Mimo severoitalské regiony zpočátku Liga ani nestavěla kandidátní listiny. Po opětovném návratu do Berlusconiho vlády se však nově snažila expandovat i mimo svou tradiční voličskou baštu, avšak zůstala zde velmi nepopulární a hlasy marginálních voličů dokázaly ukořistit její političtí rivalové (Ignazi, 2005, s. 345–347). Liga severu s Bossim v čele neuspěla v získání voličů v městských oblastech a regionech střední Itálie, kde měly silnou podporu středo-levicové strany, a tak volební elektorát Ligy severu zůstal směrem na jih omezen po region Emilia-Romagna (Albertazzi & Vampa, 2021, s. 42–48).

2.4. Institucionální identita

V této podkapitole se věnuji institucionální identitě Ligy severu. Institucionální identita je zkoumána prostřednictvím její organizační strukturu. Organizační struktura představuje pro stranu postavení členské a aktivistické skupiny uvnitř politického subjektu. Analyzováno je tedy postavení jednotlivých skupin uvnitř strany včetně její členské a aktivistické skupiny i postavení stranického lídra.

2.4.1. Organizační struktura

U Bossiho ligy spatřujeme značné rozdíly mezi jednotlivými regionálními uskupeními tvořící federální Ligu severu. Tyto regionální uskupení požadovala větší autonomii na úkor dominantní Lombardské ligy. Na nejvyšší posty ve straně se totiž mohli dostat pouze Bossiho nejbližší spolupracovníci a přátelé pocházející z Lombardie (Tarchi, 2003, s. 151). Hlavní představitelé si udržovali kontrolu nad stranou i účastí v parlamentě či ministerských postech. Ačkoliv většina členské i aktivistické základny pocházela odjinud než z Lombardie, byla to právě Lombardská liga, která si uchovala výraznější pravomoci nad regionálními partnery. Lombardská liga zahrnovala necelou polovinu všech stranických poboček a až do roku 2008 tvořily všechny ministerské posty Ligy ve vládách Silva Berlusconiho pouze členové z Lombardie (McDonnell & Vampa, 2016, s. 105–117).

Koncentrace mocenských pozic mezi nejbližší spolupracovníky měla podle Bossiho opodstatnění v narušení jakýchkoliv kontradikcím uvnitř strany a zamezení jakékoliv opozice schopné Ligu tříštit (Bull & Gilbert, 2001, s. 111). Ačkoliv se stranický leadership setkal s opozicí převážně z jiných regionálních uskupení pokoušející se o zvýšení svých pravomocí uvnitř Ligy, Bossi názorového střetu vždy využil, rebelující členy strany vyhodil či označil za zrádce a nahradil je loajálními partnery. Strana tak přečkala bez úhony veškeré vnitrostranické soupeření až do Bossiho finančního skandálu v roce 2012 (McDonnell & Vampa, 2016, s. 118).

Podporovatelé strany měli oproti běžným členům omezené pravomoci. V silně hierarchizovaném systému Ligy existovali podporující partneři bez voličského práva v interních orgánech strany. Mimo členskou základnu se nacházeli rovněž straničtí *militanti* (nejhorlivější zastánci strany), od kterých se vyžadovala výrazná aktivistická činnost, za kterou byli posléze odměněni možnostmi stát se členem strany či se účastnit stranických shromáždění. Liga vyhrazovala *militanti* právo podílet se na svém fungování pouze na úrovni sekce (Tarchi, 2003, s. 151). Strana od aktivistů vyžadovala jen jednoduchá sdělení snadno pochopitelná pro laiky. Výměnou za jejich činnost se aktivisté mohli v hierarchii strany posunout výše. Vyšší vrstvu Ligy tvořili tzv. *ordinaries* (běžní členové strany), jimž bylo umožněno se účastnit jednání strany na národní úrovni. Veškerou moc ve straně si však

přivlastňovali zakladatelé Ligy s doživotním právem participace při hlasování na stranickém kongresu. Vnitrostranická hlasování včetně volba stranického lídra zůstala otevřena pouze přímým členům strany (in Tarchi, 2003, s. 151–152), jejichž počet nevykazoval během Bossiho leadershipu výraznější nárůst a zahrnoval přibližně 120 000 osob (Albertazzi & Vampa, 2021, s. 99).

Orgány Ligy severu na první pohled nereflektovaly dominantní pozici stranického leadershipu. Strana byla tvořena *Congresso Federale* (Federální kongres), na kterém byli zastoupeni reprezentanti jednotlivých regionálních uskupení. Kongres měl pravomoc utvářet volební strategie strany, schvalovat podobu volebních programů a volit *Segretario Federale* (Federálního sekretáře). Ovšem všechny pravomoci Kongresu zůstaly pouze formální a veškerou kontrolu udržoval ve svých rukou *Segretario Federale*, jímž byl samotný Umberto Bossi (Albertazzi & Vampa, 2021, s. 95–96). Většinu mocenských nástrojů si vzhledem k silně hierarchizovanému systému udržel stranický lídr společně s jeho nejbližšími spolupracovníky. Lídr měl pravomoc ovlivňovat složení kandidátních listin a volebního programu nejen do celonárodních voleb, ale i na regionální úrovni bez ohledu na aktivistické skupiny či členskou základnu (McDonnell & Vampa, 2016, s. 116). Bossi zvolil takový organizační systém jako obranou hráz před infiltracemi oponentů strany a aktivní *militanti* měli pro stranu zajistit cennou podporu i mimo volební období (Albertazzi, 2016, s. 6).

Liga severu se tak stala jedinou italskou stranou, jenž neopustila tradiční pojetí strany jako masové organizace. V kontextu technologických a sociálních změn strana neustále využívala pro vlastní propagaci aktivisty či členskou základnu. Liga užívala osvědčené metody a organizovala masová setkání za účelem vyvolání vlastní odlišnosti od názorových oponentů (Maraffi, 1994, s. 6). Během Bossiho leadershipu fungovala organizační struktura Liga severu pouze v severních regionech Itálie, kde se strana skládala z více než 1000 regionálních poboček včetně dobrovolnických, mládežnických a ženských organizací (Albertazzi, 2016, s. 6). Strana si udržovala v severních regionech všudypřítomnost ve všech strukturách společnosti a využívala těsného vztahu s aktivisty k legitimizaci své politiky a jako příkladu, že se může pyšnit rozsáhlé podpoře veřejnosti. Kolem svých zakladatelů utvářela symboliku a mysticismus. Pro ligisty tak její vrcholní představitelé nepředstavovali pouze stranický leadership, ale důležité předkladatele vize společnosti (Tarchi, 2003, s. 152).

2.4.2. Postavení stranického lídra

Přestože podle vnitřních pravidel strany měla být role stranického lídra formálně omezena Federálním kongresem, zůstala hlavní pozice v rukou Bossiho. Byl to on, kdo držel moc nad možnými stranickými kandidáty na všech politických úrovních

(Albertazzi & Vampa, 2021, s. 95–96). Tyto pravomoci umožnily Bossimu ovlivňovat nejen vnitřní fungování strany, ale také její vnímání na veřejnosti. Bossi s ligistickými podporovateli utvářel silnou emocionální vazbu. V očích ligistických podporovatelů šlo o člověka s unikátními dovednostmi a přičítali mu schopnost předpovídat důležité události. Rozhovory s aktivisty Ligy navíc potvrdily, že si uvědomovali slepou víru v Bossiho, jelikož v něm spatřovali osobu schopnou vidět do budoucnosti a reprezentovat jejich vidění světa (McDonnell, 2015, s. 6–7). Bossi se stal pro Ligu zcela nepostradatelným do takové míry, že se osobnost Bossiho zcela překrývala s Ligou jako takovou (Albertazzi & Vampa, 2021, s. 14). Nekoherentní a vágní vyjadřování jiných ligistických představitelů tak nemohlo stranu poškodit, jelikož to byl Bossi, kdo byl vnímán jako reprezentant stranické identity (Caramani & Mény, 2005, s. 114).

Pokud ve straně existoval kdokoliv, kdo jeho postavení ohrožoval či jednal v rozporu s Bossiho ideologickým pojetím mohl počítat s vyloučením ze strany. Takový osud potkal bývalého předsedu Benátské ligy Rocchetta či bývalého ligistického ministra Comina (Caramani & Mény, 2005, s. 125). Jeho bývalí spolustraníci posléze hodnotili Bossiho styl leadershipu jako silně despotický či přímo diktátorský (Maraffi, 1994, s. 5).

Zatím co většina stranických lídrů vystupovala na veřejnosti slušně, Bossi vystupoval jako provokativní omšelý muž se špatně vyhrnutými rukávy a rozčuchanými vlasy, což mu dopomáhalo utvářet obraz sebe sama jako člověka z lidu (Zaslove, 2011, s. 3). Strana byla svými podporovateli považována nikoliv za běžný politický subjekt, ale reprezentanta jejich vlastních tužeb. Svým vzhledem dokázal Bossi spojit sebe sama i Ligu s její voličskou základnou, jejíž chování se snažil replikovat. Bossi se od politických protivníků odlišoval i vlastními rétorickými schopnostmi, k čemuž mu napomáhal jeho hrubý hlas a využití dialektů či zcela vymyšlených slov. Nekonečnými záchvaty vzteku se snažil na první pohled vzbudit v obecnstvu pocit opovržení, jenž užíval ke kritice svých oponentů uvnitř i mimo stranu (Barraclough, 1998, s. 264–265). Svými projevy se Bossi stal prototypem charismatického lídra, jehož osobnost napomáhaly volební mobilizaci a větším volebním ziskům politického subjektu. Bossiho neotřesitelná pozice v čele strany znamenala pro Ligu, že její zakladatel nebyl pouze stranickým lídrem, ale také symbolickým středobodem kontinuity. Politický pád Bossiho tak pro stranu nutně musel znamenat rozchod s jejím dřívějším směřováním (Caramani & Mény, 2005, s. 114).

Albertazzi (2021, s. 111) nezpochybňuje důležitost stranického lídra v Lize severu a přičítá Bossimu důležitost pro dlouhověkost strany. Bossi vedl Ligu severu přes zhoršující se zdravotní problémy od jejího založení až do roku 2012, což z něj činí dodnes mezi stranickými lídry evropskou raritu. Ačkoliv vztah mezi Bossim a jeho stranou lze charakterizovat jako

vysoce emocionální, jeho podporovatelé nesdíleli názor, že Liga po jeho odchodu zanikne. Bossi byl spolustraníky chápán jako prostředník, kvůli kterému je možné dosáhnout předkládané vize společnosti, avšak stranu jako takovou nevlastní. Ligu severu tak nelze chápat jako personální stranu (McDonnell, 2015, s. 9).

V posledních letech však kontrola Bossiho nad stranou slábla. Postupně s přibývajícím věkem a zdravotními problémy ztrácel od roku 2004 auru energického lídra a přenechával čím dál větší moc úzké skupině nejbližších včetně rodinných příslušníků (Albertazzi & Vampa, 2021, s. 110–113). Bossimu uškodila i neschopnost svou vizi efektivně naplnit. Navzdory úspěšným volebním výsledkům se Lize severu nikdy nepodařilo prosadit pro severoitalské regiony jakoukoliv míru autonomie (Barraclough, 1998, s. 267).

Od počátku nového tisíciletí zůstal velice kontroverzní osobností, která nemohla získat pro stranu nové voliče. Bossi si udržoval věrné příznivce, ovšem za cenu vysoké nepopularity mimo tradiční bašty Ligy (Albertazzi & Vampa, 2021, s. 17–18). Bossi začal být vnímán s rozpaky. Zvláště vzdělaná vrstva obyvatelstva jím opovrhovala a chápala jej jako podivína neschopného mluvit koherentně. Přesto si dovedl udržet své charisma pro úzkou skupinu svých věrných a získat auru stárnoucího nicméně velkého mudrce (Bull & Gilbert, 2001, s. 43). Zhoršující se vyhlídky Bossiho leadershipu probíhaly na pomezí obviňování jeho blízkého okruhu z nepotismu a korupce. Bossi kritický vůči neduhům tzv. první italské republiky se sám stal obětí finančního skandálu, který stranu v roce 2012 zasáhl a vedl k Bossiho konci v čele strany (Bull, 2013, s. 95–98). Nicméně s odchodem svého zakladatele z čela strany se nedokázala Liga zprvu vůbec vyrovnat. Bossiho nástupce a dlouholetý spolupracovník Roberto Maroni stranu nestabilizoval a vedl ji v roce 2013 k nejhoršímu volebnímu výsledku od roku 2001. Strana ztratila ihned po Bossiho odchodu až dvě třetiny členské základny (Bartlett et al., 2012, s. 12–13). Rolí stranického lídra v kontextu Ligy severu můžeme chápat jako velmi důležitou. Po odchodu jejího zakladatele se strana nedokázala ze špatných výsledků vzpamatovat a byla považována za stranu odsouzenou k zániku, ke kterému však nakonec nedošlo. Za takovéto situace se do čela strany dostává její nynější lídr Matteo Salvini (Albertazzi & Vampa, 2021, s. 149–151).

3. Analýza posunu stranické identity Ligy severu

V této kapitole se věnuji analýze dopadů změny leadershipu na posun stranické identity Ligy severu po nástupu jejího nového lídra Mattea Salviniho. Cílem kapitoly je analyzovat posun ideologické a institucionální identity vlivem změny stranického leadershipu. Nejdříve se na základě nejhlubších hodnot, politické komunikace a elektorátu pokusím osvětlit dopady změny stranického leadershipu na ideologickou a posléze i prostřednictvím organizační struktury a distribuci mocenských nástrojů na institucionální identitu tohoto politického subjektu.

3.1. Ideologický posun stranické identity

V této podkapitole se zaměřím na změny, které proběhly v ideologické identitě Ligy severu od nástupu Mattea Salviniho. Podkapitola analyzuje dopady změny stranického leadershipu na současnou podobu ideologické identity Ligy severu. Stranický leadership je při formování nové stranické identity ovlivněn specifickým politickým a socioekonomickým kontextem. Ideologická identita je zkoumána na základě posunu v nejhlubších hodnotách dané politické strany, její politické komunikaci a složení elektorátu. Politické strany se nejhlubší hodnoty snaží nejčastěji předložit prostřednictvím svých volebních programů, proto se v průběhu této kapitoly pokusím využít politický program Ligy k parlamentním volbám 2018. Politická komunikace pak představuje důležitý prostředek, kterým strana představuje svou nejhlubší hodnotu navenek a elektorát, komu tyto hodnoty předkládá.

3.1.1. Nejhlubší hodnoty

Současná podoba nejhlubších hodnot Ligy severu bývá zjednodušena na pouhé překlenutí z regionální strany na stranu celostátní. Celostátní strany se na rozdíl od regionálních stran pokouší o reprezentaci zájmů obyvatelstva celého státu a pokouší se o maximalizaci voličské podpory bez ohledu na regionální specifika (Albertazzi & Vampa, 2021, s. 18–19).

V programových bodech Ligy k parlamentním volbám 2018 můžeme spatřit modifikaci dřívějšího hesla „*Prima il Nord*“ (Nejprve sever) na „*Prima gli italiani*“ (Nejprve Italové) a samotného názvu strany z *Lega Nord* (Liga severu) na pouhou *Lega* (Liga) (in Diamanti & Pregliasco, 2019, s. 26–28). V Salviniho příspěvcích na sociálních sítích lze pozorovat od roku 2014 dlouhodobý trend v klesajících zmínkách o severu jako odlišném regionu a o specifických severoitalských zájmech, které nový stranický leadership nahrazuje obecnými frázemi o italské kultuře jako celku (Albertazzi et al., 2018, s. 655). Během Salviniho leadershipu rovněž dochází k přehodnocení dřívějších ligistických symbolů. Z oficiálních barev Ligy se vytrácí tradiční zelená barva, která byla italským obyvatelstvem asociovaná se snahou ligistů o odtržení severoitalských regionů od zbytku Itálie. Zelená je novým leadershipem

nahrazena modrou barvou, která má podle Salviniho symbolizovat tradiční hodnoty bez ohledu na regionální hranice (in Diamanti & Pregliasco, 2019, s. 14–17), což nás může vést k jednoduchému závěru, že se strana skutečně odklonila od specifických hodnot severních regionů a nahradila jej reprezentací celého italského národa. Vzhledem k předkládané definici celostátních stran, tak současnou Ligu již nelze považovat za regionální, nýbrž celostátní stranu.

Posun nejhlubších hodnot tohoto politického subjektu však není tak jednoznačný. Současný leadership musí stále brát ohled na dřívější podobu nejhlubších hodnot, jelikož se obává ztráty tradiční voličské základny na severu Itálie. Úbytkem severoitalských voličů by strana riskovala odchod významné části aktivistických skupin (in McDonnell & Vampa, 2016, s. 5), které během Bossiho éry poskytovaly znatelnou výhodu při předkládání ligistické vize společnosti. Straničtí aktivisté upřednostňují dřívější regionalismus, neboť se nadále identifikují více s vlastním regionem než italským národním státem (Zulianello, 2021, s. 233–234). Vedle nových symbolů Salviniho ligy nadále dominují v hloučku ligistických aktivistů keltské symboly a vlajky napadající italský stát, přestože vrcholní představitelé strany vehementně tvrdí, že Liga reprezentuje zájmy celého italského národa, nikoliv pouze severu (Binda, 2020, s. 27–28).

Salvini se pokouší tyto aktivisty utvrzovat v názoru, že současná podoba nejhlubších hodnot je pouze dočasným řešením, neboť se podle jeho úsudku italská veřejnost od 90. let v mnohém změnila a dřívější regionalismus by ve volbách nikdy neobstál. Po vyřešení současných problémů sužující většinu italského obyvatelstva má dle aktivistů dojít k přehodnocení stávající podoby nejhlubších hodnot a opětovnému návratu k dříve předkládanému regionalismu (in Post, 2020). Na každoročním setkání s ligistickými aktivisty na Pontidě Salvini hovoří o nutnosti dosáhnout federativního uspořádání pro jednotlivé italské regiony. V případě severu dokonce nekonkretizoval jednotlivé regiony, ale užil pro Bossiho typické označení Padanie, která je ligisty stále vnímána jako svébytná oblast odlišná od jiných italských regionů. Salvini se tak stále snaží vyvolat dojem, že obhájuje zájem severoitalského obyvatelstva (Di Bonaventura, 2013, s. 299). V Salviniho rétorice ani z programových bodů dosažení federálního uspořádání italského státu zcela nevytizelo, avšak ustoupilo do pozadí a zmiňováno je pouze s ohledem na tradiční voličskou základnu na severu (Lega Nord, 2018).

V současné podobě nejhlubších hodnot tak můžeme spatřovat zásadní nejednoznačnost. Zatím co v případě Bossiho ligy bylo snadné nalézt nejhlubší hodnoty v regionalismu a reprezentaci specifických potřeb severních regionů, v současnosti lze identifikovat skutečné hodnoty Ligy pouze s obtížemi (in Diamanti & Pregliasco, 2019, s. 14–17), jelikož novým voličům předkládaná reprezentace celého italského státu je v programových bodech nepřilíš

jasně definována. Na místo specifických etnických a historických tradic, které Liga prezentovala během Bossiho leadershipu, je současná podoba nejhlubších hodnot redukována na prostá vyjádření o nutné obraně italských tradic (in Lega Nord, 2018). Salvini spatřuje kořeny společných italských hodnot v křesťanské Evropě, avšak nikdy konkrétně nespécifikoval, co tím skutečně myslí. Stranický lídr pouze zmiňuje, kdo je podle jeho mínění zodpovědný za napadení těchto hodnot, ať už je viníkem italská vláda, evropsí byrokraté či neitalské obyvatelstvo (in Del Fante, 2019). Současná podoba nejhlubších hodnot je tak postavena na pouhé exkluzi a překlení dříve předkládaných negativních vlastností jižanského obyvatelstva na neitalské, které je nyní zodpovědné z porušování italských tradic a zvyklostí. Tento posun se projevil především v naprostém propadu jakýchkoliv zmínek o typických atributech jižanů, které jsou nyní přesunuty na cizince (Dennison & Pregliasco, 2019, s. 122–124).

Na rozdíl od dřívějšího vývoje severoitalských lig a federativní Ligy severu během Bossiho leadershipu hrají kulturní a historické tradice v nejhlubších hodnotách spíše druhotnou roli. V programových bodech vede tato změna k posunutí problematiky migrace do popředí a její navázání na kriminalitu a bezpečnost, které za Salviniho leadershipu nabývají na důležitosti a stávají se vůbec první problematikou, se kterou se volič při přečtení programu setká (in Lega Nord, 2020). Proklamování momentálních problémů italské společnosti není v přímém protikladu vůči dříve zdůrazněnému regionalismu, neboť se v programových bodech nacházely již během Bossiho leadershipu a nemohly tak v žádném případě narušit v očích voličů důvěryhodnost strany (Ignazi, 2005, s. 346–347). Nyní však není pod hrozbou migrace pouze sever Itálie, nýbrž celá italská veřejnost. Italská společnost se totiž od počátku 90. let znatelně proměnila. Zatím co ještě na počátku tisíciletí převládal optimistický pohled vůči migraci, od roku 2014 se trend začal obracet. Itálie se stala obětí ekonomické recese a také jednou z destinací probíhající migrační krize. Podle Eurobarometru z roku 2017 se 51 % italské veřejnosti domnívalo, že integrace nově přichozího obyvatelstva neproběhla podle představ a ze všech zasažených zemí středomořského prostoru vnímali Italové jako největší hrozbu právě migraci (in Directorate-General for Communication, 2018). Daleko důležitější roli tak získává v programu Ligy silná averze vůči imigraci, která již nenarušuje pouze kulturu a tradice severních regionů jako tomu bylo na přelomu tisíciletí u Bossiho ligy, ale celého italského národa (in Post, 2020).

Pro stranu představuje nepříliš jasné vyjádření nejhlubších hodnot znatelnou výhodu, která Lize umožňuje nejen udržet stávající voličskou základnu, ale i expandovat mimo sever. V současném kurzu tak bude Liga pokračovat za předpokladu, že bude splňovat veškeré cíle

stranické organizace. V případě udržování zmínek o regionalismu bude strana udržovat kohezi stranické organizace a naopak pokusy o reprezentaci celého italského národa jí umožňuje daleko více ovlivňovat italskou politiku. Nikoliv však již jako pouhý koaliční partner Berlusconiho, ale z pozice hegemonu středoprávní koalice. Z Ligy se tak rázem stal nejdůležitější pravicový aktér, čemuž mohla vděčit právě modifikaci vlastních nejhlubších hodnot (in De Maio, 2019).

3.1.2. Komunikace

Zatím co Bossi se zdráhal i vzhledem k omezeným finančním možnostem využívat jako komunikační kanál televizi či rozhlasová média a raději upřednostňoval přímý kontakt s podporovateli prostřednictvím masových shromáždění (in Tarchi, 2003, s. 152), nástupem nového stranického leadershipu můžeme pozorovat zásadní obrát. Parlamentní volby roku 2013 bývají v Itálii považovány za stěžejní právě použitou politickou komunikací. Konkurenční političtí aktéři začali v dosud nevídaném rozsahu využívat internet k vlastní propagaci. Špatný výsledek v těchto volbách tak definitivně přesvědčil ligisty, že již nemohou lpět na pouhém osobním kontaktu s voliči v případě, že se budou snažit maximalizovat volební zisk (De Rosa, 2013, s. 129–130). U Salviniho ligu tak můžeme sledovat pro stranickou komunikaci zásadní příklon k používání sociálních sítí včetně Facebooku, Twitteru či Instagramu. Nástup těchto nových technologií umožnil straně nalézt zcela nové prostředky, jež Liga mohla využít během volební kampaně (Diamanti & Pregliasco, 2019, s. 12–14).

Zatím co v 90. letech Bossi napodoboval jazykové prostředky Berlusconiho a snažil se hovořit jazykem podobným běžnému obyvatelstvu, nyní si Salvini před dalšími volbami vypůjčil volební strategii Hnutí pěti hvězd (Bull, 2013, s. 98). Podobně jako Hnutí pěti hvězd a jeho revoluční využívání internetových blogů, i Salvini dokázal plně využít nového mediálního prostoru k rozšíření své agendy ve společnosti bez závislosti na straně (De Rosa, 2013, s. 129–130). Ligu tak můžeme považovat za příklad strany schopné reagovat na inovativní komunikaci jiných politických subjektů a využít charisma lídra k získání veškerého prostoru pro vlastní propagaci.

Salvini je aktivním na sociálních sítích, kde se stal vůbec nejsledovanějším ze všech stranických lídrů (in Bobba, 2018, s. 20–21), což mu umožnilo v poměrně krátké době se vypracovat mezi vrcholnými italskými politiky k vůbec nejdůvěryhodnějším lídrům a nabýt chápání charismatického a zdatného nástupce Bossiho (in Albertazzi & Vampa, 2021, s. 128–132). Podobně jako Bossiho i Salviniho charisma vyvěrá z jeho schopnosti se identifikovat nikoliv jako politik, ale jako člen běžného obyvatelstva, o jehož přízeň se snaží ve volbách

bojovat (Zappettini & Maccaferri, 2021, s. 250). Politická komunikace obou stranických lídrů se však od sebe zásadně odlišuje. Salvini jako dříve Bossi hovoří pro běžného občana srozumitelným jazykem *gentese*, avšak na rozdíl od důrazu na severoitalské dialekty užívá zvláštní jazykové termíny. Ligistické stoupence označuje jako *amici* (přátele) a snaží se vytvářet dojem své naprosté normálnosti (Zappettini & Maccaferri, 2021, s. 250). Zde můžeme nalézt zásadní rozdíl mezi oběma lidry. Bossi sice navazoval přímý kontakt s podporovateli na masových shromážděních, avšak on a skupina dalších zakladatelů Ligy se snažili vždy důsledně dodržovat rozdíl mezi politickým a osobním životem. Zakladatelé strany byli nedotknutelní nejen ve svých pozicích ve straně, ale i v osobním životě (Tarchi, 2003, s. 152). Salvini se však pokouší pomyslnou bariéru mezi leadershipem a voliči strhnout dalekosáhleji, než kdy dříve. Na veřejnosti se představuje jako silný a energický lídr schopný hovořit o vlastním soukromí (Zappettini & Maccaferri, 2021, s. 250).

Zatím co Bossi vyvolával kontroverze svým zjevem a nevybíravými útoky na samotnou podstatu italského státu, Salvini cílí citelně blíže. Na sociálních sítích jeho agendě dominuje neustálé předkládání problémů v italské společnosti, o kterých neváhá aktivně diskutovat s podporovateli (in Panorama, 2018). Salvini se fotí společně s příznivci u významných historických památek a představuje svůj osobní život na sociálních sítích, čímž se snaží vytvořit dojem sounáležitosti s běžným italským obyvatelstvem (in Diamanti & Pregliasco, 2019, s. 62–65; s. 69–71). Salvini získává v očích podporovatelů daleko lidštější obraz než jeho předchůdce, jelikož vytváří dojem, že mu záleží na jejich zdraví a spokojenosti (in Binda, 2020, s. 21), což je navíc umocněno osobní zaníceností stranického lídra, který byl těsně před parlamentními volbami roku 2018 schopen procestovat stovky kilometrů jen kvůli účasti na masových shromážděních či při kontroverzních krocích, které mu dopomohly získat důvěryhodnost v očích ligistických příznivců (Binda, 2020, s. 21–28). Podle mínění spolustraníků je Salvini skvělým lídrem, který nemá jediný problém obětovat volný čas s vlastní rodinou, aby se mohl plně věnovat voličům Ligy. Za celé volební období se Salvini stal nejčastějším hostem v diskusích a zábavných pořadech a jeho osobní život se dostal pod drobnohled novinových článků či magazínů (in Marantelli, 2018), čímž zcela odvrhnul jakékoliv formální vystupování a stává se spíše celebritou než běžným politickým aktérem (in Panorama, 2018).

Významnou úlohu nového leadershipu v politické komunikaci lze spatřit již na propagaci Ligy na sociálních sítích, která je oproti stranickému lídrovi značně omezena. Liga sice vlastní sociální síť nezávisle na lídrovi, ale většina stranických příspěvků odkazuje pouze na Salviniho osobní sociální síť (in Zulianello, 2021, s. 234), což značí silnou pozici nového stranického leadershipu, který již není při utváření charismatického spojení s voliči

odkázán pouze na ligistické aktivisty či tisk. U Ligy tak můžeme sledovat přechod k daleko silnější personalizaci politické komunikace, než tomu bylo během Bossiho leadershipu (in Bobba, 2018, s. 20–21), k čemuž mu dopomáhá i tým volebních expertů v čele s Lucou Morisim. Role volebních expertů je ve vystupování stranického lídra ohromná, jelikož Salviniho napomáhají ve složitých vodách sociálních sítí nalézt či vnést momentální agendu. Salvini je tak schopen zareagovat velmi rychle a bez jakýchkoliv okolku napadnout ideologické odpůrce (in Zattin, 2020, s. 4), aniž by se musel spoléhat na vlastní spolustraníky či stranické aktivisty.

S ohledem na tradiční voličskou základnu v severních regionech však strana přistupuje jinak. Její regionální složky zde stále předkládají tradiční kontaktní kampaň. Podle rozhovorů s lokálními členy má osobní kontakt stále místo v ligistické komunikační strategii (in Albertazzi et al., 2018, s. 658–659), jelikož jejím prostřednictvím dokáže Liga úspěšně předkládat, že jí stále záleží na zájmech severoitalského obyvatelstva. Důležitost stále udržované tradiční kampaně na severu tkví v nutném odlišení Ligy před jejími politickými konkurenty, kteří se podle stranických aktivistů zajímají o voličské hlasy pouze před volbami, zatím co Liga zůstává nadále více autentickou a schopnou se klidně obětovat pro blaho společnosti (Zulianello, 2021, s. 235). Přítomnost aktivistických skupin v politické komunikaci tak zůstává nadále klíčová, byť je nyní nucena sdílet svou činnost se sociálními sítěmi. Udržení osobního kontaktu má straně pomoci ještě více rozšířit její politickou agendu. Na rozdíl od sociálních sítí je cílem tradiční kampaně nadále utvářet silný vztah mezi stranou a reprezentovaným obyvatelstvem na severu. Salvini má podle mínění spolustraníků přilákat voliče, zatím co jejich úkolem je za každou cenu udržet Bossiho odkaz a získat dostatečný počet loajálních členů či aktivistů, kteří by v případě Salviniho odchodu mohli opět překládat dřívější ligistickou vizi (Albertazzi et al., 2018, s. 658–659). Úkol aktivistů je tak v politické komunikaci daleko složitější než je tomu u stranického lídra, jehož cílem je pouze maximalizovat volební zisk mimo tradiční voličskou základnu. Aktivisté mají straně nadále poskytovat důležité pojítko s reprezentovanou vrstvou obyvatelstva prostřednictvím peticí, protestů a masových shromáždění, které během Bossiho leadershipu představovaly nejdůležitější komunikační kanály pro předkládání nejhlubších hodnot (Zulianello, 2021, s. 229–231).

3.1.3. Elektorát

Podle předvolebních preferencí byl dopad nového stranického leadershipu na stranický elektorát patrný již záhy po Salviniho zvolení. V roce 2014 o volbě Ligy uvažovalo až 32 % voličů Berlusconiho, 20 % voličů Demokratické strany a 16 % voličů Hnutí pěti hvězd

(in Maggini & Emanuele, 2014). Lize se tak podařilo na první pohled získat opětovnou důvěru voličů, o které přišla po katastrofálním výsledku z parlamentních voleb v roce 2013. V porovnání s dřívějším stranickým elektorátem však můžeme pozorovat znatelný vzestup výsledků napříč celým italským státem. Po převzetí moci Salviniem získala Liga v parlamentních volbách v roce 2018 32,2 % v Benátkách a 28 % hlasů v Lombardii, což představovalo vůbec nejlepší výsledky, které strana v těchto regionech dosáhla (Chiaramonte et al., 2018, s. 12–13).

V porovnání s dřívějšími výsledky parlamentních voleb získala Liga silnější pozici ve všech italských regionech včetně jihu, kde její volební úspěch reflektoval průměrný zisk 8 % voličů (Albertazzi & Vampa, 2021, s. 58–63). Můžeme zde sledovat tedy zásadní obrat. Strana se sice již za Bossiho leadershipu pokoušela expandovat směrem na jih, ale její pokusy končily neúspěšně (Ignazi, 2005, s. 345–347). Za nového leadershipu však Liga dosáhla výrazného úspěchu, kterého docílila stavěním kandidátních listin i na jihu Itálie. Z původně geograficky omezené voličské základny se jí podařilo v těchto parlamentních volbách dosáhnout historického úspěchu, když získala čtyři milióny nových voličů a 17,3 % veškerých italských hlasů, což z Ligy rázem učinilo hegemonu středoprávé koalice, definitivně ji odpoutalo od politické závislosti na Berlusconiem a poskytlo jí možnost více ovlivňovat italskou politickou scénu na místo dřívější omezené role (Chiaramonte et al., 2018, s. 12–13). Elektorát strany se tak geograficky stává více heterogenním, což ovšem nepředstavuje pokles relativní důležitosti voličů v severních regionech, jelikož stále tvoří většinu ligistického voličstva (Albertazzi & Vampa, 2021, s. 125).

Změnil se však charakter Ligy pouze geograficky? Podle volebních preferencí dokázal Salvini proměnit image Ligy především z pohledu žen. Zatím co Bossiho elektorát byl tradičně tvořen mladými muži, většinu potenciálních voličů Salviniho tvořily především ženy ve věku od 45 do 64 let (in Maggini & Emanuele, 2014). Těmto voličům imponoval především tradičnější charakter Ligy, když Ligu volili především obyvatelstvo nespokojené se současnou ekonomickou a sociální situací v Itálii. Tento posun centristických voličů směrem k více marginálním, však je možné pozorovat již u Bossiho ligy. Za Salviniho však představují naprostou většinu jeho volební základny (in Langella, 2018). Nynější elektorát Ligy tak zahrnuje především obyvatelstvo nespokojené s migrací a silným vztahem k bezpečnostním otázkám. Podle voličských průzkumů z roku 2014 se 23,4 % veškerých voličů domnívá, že Liga je v této problematice ze všech politických stran nejvíce důvěryhodnou (Maggini & Emanuele, 2014). I samotný stranický lídr se těšil největší důvěře právě v otázkách migrace a bezpečnosti, která je z pohledu současného ligistického elektorátu považována za

daleko důležitější než kterákoliv jiná. V porovnání s dřívějšími parlamentními volbami výraznou měrou narostl počet voličů, kteří považovali za stěžejní problém italské společnosti právě migraci (Garzia, 2019, s. 674–678). Podle výsledků parlamentních voleb 2018 však tento posun vedl k ještě větší koncentraci radikálních skupin uvnitř ligistického elektorátu. V porovnání s raným obdobím severoitalských lig v průběhu 80. a 90. let zde opravdu můžeme sledovat příklon směrem k marginálním voličům, kteří cítí, že jejich zájmy nejsou v současném světě dostatečně reprezentovány (Albertazzi & Vampa, 2021, 81–83).

Nicméně tento posun v charakteru ligistického elektorátu byl započat již na přelomu tisíciletí během Bossiho leadershipu. Salviniho liga posílila především v regionech, které můžeme považovat od přelomu tisíciletí za typické pro volební podporu tohoto politického subjektu. Tedy v regionech, které jsou venkovské s nízkou důvěrou v italský stát a silným vztahem k vlastnímu regionu (in Langella, 2018). Salvini tak pouze dokončil již Bossim započatý příklon směrem k chudšímu obyvatelstvu periferních oblastí italského státu. Nástup nového leadershipu tak představoval pro elektorát daleko zásadnější změnu v případě jeho geografického posunu a v získání dřívějších voličů Vzhůru Itálie a Hnutí pěti hvězd, nežli ve výraznějších změnách v samotném sociálním a ekonomickém stavu ligistického elektorátu s výjimkou starších žen, které dříve tvořili silnou voličskou základnu Berlusconiho (in Maggini & Emanuele, 2014; Chiaramonte et al., 2018, s. 12–13).

3.2. Institucionální posun stranické identity

Institucionální identita Ligy severu je analyzována na základě probíhajících změn uvnitř její organizace. Předmětem kapitoly je analýza organizační struktury a distribuce mocenských nástrojů, které můžeme v Lize severu pozorovat od nástupu lídra. Předmětem podkapitoly je zhodnotit, jakým způsobem se vliv nového stranického lídra projevil na způsobu její organizace a distribuce mocenských nástrojů. Na případu institucionální identity je zkoumáno, zda můžeme sledovat omezení organizační struktury tohoto politického subjektu.

3.2.1. Organizační struktura

V průběhu Bossiho leadershipu si Liga udržovala svůj masový charakter. Důležitou úlohu hráli straniční aktivisté, kteří straně pomáhali získat voličskou základnu na severu a poskytovali finanční prostředky pro její propagaci. Pozice stranických aktivistů však byla oslabená, jelikož se nacházeli mimo formální strukturu stranické organizace (Zulianello, 2021, s. 233–234). Podle statut vydaných již během Salviniho leadershipu nesledujeme v případě stranických aktivistů výraznější změn. Zájemci o stranické členství musejí stále odpracovat pětiletou službu jako aktivisté, aby na členství vůbec dosáhli (in Pietrobelli, 2018). Zde však můžeme sledovat zásadní rozpor mezi formálními pravidly a skutečností. Podle výzkumu McDonnella a Vampy (2016, s. 121) došlo ihned po Bossiho odstoupení z čela strany k razantnímu poklesu velikosti členské základny, což ve straně odkázané na členské příspěvky způsobilo závažné finanční problémy. Stejnou překážku představoval i úbytek stranických aktivistů, kteří po parlamentních volbách 2013 kvapně přestupovali ke konkurenčním politickým stranám jako bylo Hnutí pěti hvězd či Berlusconiho Vzhůru Itálie (De Rosa, 2013, s. 131–134). Salvini tak byl vzhledem ke ztrátě zkušených aktivistů nucen přistoupit k ignorování jakýchkoliv formálních pravidel vlastní organizace. Neuběhl ani rok od Salviniho zvolení lídrem a členská základna se rázem početně zvýšila. Část nových členů pak pocházela z jihu italského státu a zapojovali se do fungování strany, aniž by odpracovali pětiletou službu jako aktivisté (in Pietrobelli, 2018).

Na jihu neexistovaly regionální skupiny tvořící federální Ligu severu jako jsme mohli pozorovat v případě severu. Salvini zde upřednostnil v rámci strategie na rozšíření voličské základny vznik sesterské strany s názvem *Noi per Salvini* (My pro Salviniho), která měla mít minimálně formálně stejnou strukturu jako dřívější Liga (in Bucchi, 2016). Tato sesterská strana měla podle mínění Salviniho spolustraníků napomáhat novým aktivistům se získáním dostatečných zkušeností s masovým charakterem Ligy, aby posléze mohli stejně jako je tomu na severu podpořit volební úsilí Ligy (Albertazzi & Vampa, 2021, 103–105). Skutečnost je taková, že jižanší aktivisté mají jen velmi omezenou možnost vystupovat před potenciálními

voliči. Stranický leadership i zdejší členové s nimi téměř nekomunikují a nedbají na jejich činnost (in Pietrobelli, 2018). Z tohoto důvodu jsou zdejší aktivisté naprosto odkázáni na vyjádření samotného Salviniho, bez jehož politické komunikace by nebyli schopni cokoliv vykonat. Jižanští členové byli Salviniem rekrutováni z řad bývalých spolupracovníků Berlusconiho Vzhůru Itálie, kteří již byli zvyklí na omezený organizační charakter strany, který reflektuje odkázání veškeré činnosti na osobu stranického lídra (McDonnell & Kefford, 2018, s. 387–388). Současná liga tak porušuje formální práva svých stranických aktivistů a nezohledňuje skutečnou podobu organizační struktury. Dříve jsme tento jev mohli pozorovat v postavení stranického lídra, který byl omezen prostřednictvím Federálního kongresu pouze formálně (Albertazzi & Vampa, 2021, 95–96). Nyní je sice v oficiálních dokumentech Ligy nadále předkládána důležitost stranických aktivistů, ovšem jejich pozice na jihu tomu neodpovídá (in Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana, 2018).

Na severu je situace znatelně odlišná. Zlepšující se volební výsledky napomohly k opětovnému návratu zpět k dřívější regionální struktuře, byť i zde můžeme nalézt částečné modifikace. Liga zrušila rozsáhlou organizační strukturu zahrnující ženské a sportovní organizace, ze které zbyly pouze mládežnické organizace v jednotlivých regionech (Zulianello, 2021, s. 231–232), avšak nadále zde zachovala jednotlivá regionální uskupení, která dříve tvořila Bossiho ligu (in Pietrobelli, 2018).

Salvini existenci zcela odlišných lig na jihu a na severu považoval za pouhé dočasné řešení způsobené finančními problémy původní Ligy než jakoukoliv snahou o dvojznačnost vlastní politické strany. Po definitivním odsouzení Bossiho za finanční skandál v roce 2017 a faktu, že by Salvini musel splácet dluh původní Ligy, vzniká spojením My pro Salviniho s původní Ligou severu zcela nová politická strana s oficiálním názvem *Lega per Salvini Premier* (Liga pro Salvini Premiér) (in Bucchi, 2016). Ta ve svých statutech uvádí, že se jedná o konfederaci složenou z regionálních územních jednotek na místo dřívějšího označení národů. Kromě severoitalských regionálních sdružení zmiňuje i své jihoitalské (in Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana, 2018). Přesto však zůstává na jihu organizační struktura i přes sjednocení *Noi per Salvini* a původní Bossiho ligu velmi omezena. Veškerá činnost strany v těchto regionech přetrvá nadále pouze v kompetencích stranického leadershipu (in Pietrobelli, 2018).

3.2.2. Distribuce moci

Straničtí členové si poprvé při vnitrostranickém hlasování mohli vybrat mezi novou či starou identitou strany. Hlavním vyzyvatelem Salviniho se stal sám Umberto Bossi, který se pokoušel o opětovné převzetí moci. Salvini dokázal duchovního otce Ligy porazit drtivě se

ziskem 82 % veškerých hlasů (Vercesi, 2014, s. 12). Pokud uvážíme způsob, kterým se dostal Salvini k moci, lze usuzovat, že jeho pozice ve straně byla ihned po převzetí moci silná, byť nikoliv absolutní. Na vedoucích pozicích se stále nacházeli Bossimu loajální členové, kteří kritizovali lehkovážné odstoupení od regionálních témat a spojení s krajně pravicovými stranami. Liga podle jejich názorů ztratila svou jedinečnost a je příliš odkázaná na Salviniho osobnost (in Skytg24, 2018). Salvini se tedy rozhodl omezit manévrovací pozice svých potenciálních odpůrců uvnitř strany. Do důležitých pozic na nejvyšších postech ligistického Piemontu či Ligurie dosadil své věrné a ideově blízké spolupracovníky, což vedlo ke stranickým čistkám (in Brusini, 2014). Ze seznamu ligistických kandidátů jsou postupně škrtnuti přední představitelé autonomistické menšiny uvnitř strany, kteří jsou nahrazeni Salviniho více loajálními členy. Ligu tak postihla generační výměna politických aktérů, jejíž účelem měla být koncentrace moci v rukou nového stranického lídra a jeho okolí (Diamanti & Pregliasco, 2019, s. 18).

I nově dosazení aktéři však v žádném případě nepočítají s úplným odklonem od regionalismu. Salviniho leadership je podle jejich mínění považován za důležitý pouze pro udržení stranické relevance a získání dostatečné voličské podpory. Posun ideologické identity chápou jako nutné zlo, jelikož se celá italská společnost cítí ohrožena úplně jinými tématy a dříve proklamovaný regionalismus by v parlamentních volbách neobstál (Albertazzi et al., 2018, s. 14). Dřívější absolutní kontrola lídra nad vnitrostranickými mechanismy tak byla fakticky zrušena. Obava Bossiho z vytvoření názorových proudů uvnitř strany se stala skutečností a postavení nového stranického lídra je značně ovlivněno Salviniho schopností získávat pro Ligu nové voliče. Strana z odstoupení od regionálních témat značně profituje, avšak může ztratit vlastní výjimečnost oproti ostatním politickým stranám v Itálii (McDonnell & Vampa, 2016, s. 118–119).

Nejsilněji byl rozchod s regionalismem chápan především v Benátské lize. V Benátkách se snažil narušit Salviniho roli při výběru kandidátů do regionálních voleb dlouholetý představitel této regionální odnože Flavio Tosi. Tosi se pokoušel dosadit kandidáty ideově velmi blízké regionalismu, čímž se dostal do sporu se stranickým lídrem, který jej ze strany vyhodil a nahradil jej pro sebe více loajálním Lucou Zaia (in Brusini, 2014). V současnosti však Benátská liga v čele se Zaiou stále propaguje regionální témata bez ohledu na nynější Salviniho kurz, přesto proti němu lídr nevystupuje. Co k tomu však Salviniho vede? Referendum požadující autonomní vývoj organizovaného Benátskou ligou se setkalo stále se silným ohlasem. Účastnilo se jej 57 % Benátčanů, kterých se vyslovilo 98 % pro ano. V porovnání s Lombardií, kde hlasovalo jen 38 % obyvatelstva tak zůstává v myslích

Benátčanů stále zakořeněna touha po reprezentaci svých specifických vazeb. Touha po nezávislosti je v Benátkách ze všech italských regionů vůbec nejsilnější. Na rozdíl od jiných severoitalských regionů zde hraje regionalismus stále prim a zůstává nadále důležitou problematikou v očích jejího obyvatelstva (in Avvenire, 2017). Pokud by Liga v Benátsku nadále nepropagovala myšlenky Padanie, mohla by straně hrozit ztráta výrazné části její voličské základny na severu. Po Lombardii totiž Benátsko představuje nejsilnější voličskou základnu Ligy. V případě její ztráty by to znamenalo znatelný zásah do voličských preferencí celého politického subjektu a způsobilo možný tlak uvnitř strany k Salviniho odstoupení a opětovnému návratu k regionalismu (Albertazzi & Vampa, 2021, s. 48–50). Salvini je tak paradoxně odkázán na své regionální partnery, kteří regionalismus stále považují za důležitou součást stranické identity. Na celostátní úrovni sice došlo k oproštění z regionálních témat, to samé však nelze tvrdit o regionálních částech Ligy (in Post, 2020).

Můžeme tak říci, že zatím co Bossi se snažil o nenarušení ideologické čistoty strany při možném štěpení, Salvini postupuje vůči svým regionálním partnerům v závislosti na kohezi vlastní stranické organizace a možných voličských preferencí. Salviniho popularita rostla společně s jeho vlastní stranou. Od svého zvolení lídrem zpočátku kopíroval Bossiho popularitu a nedosahoval příliš výrazné popularity. Zatím co Bossi byl krajně nepopulární kdekoliv mimo severní regiony Itálie a jeho popularita mezi vlastními podporovateli zůstala silná, popularita Salviniho ve srovnání s Bossim zažila až do parlamentních voleb v roce 2018 silné výkyvy (Garzia, 2019, s. 677). Podle Ipsos (in Albertazzi & Vampa, 2021, s. s. 121–126) byl zpočátku kladně hodnocen pouze 14 % italské veřejnosti, avšak již od srpna 2013 se postupně jeho obraz na veřejnosti zlepšoval až byl kladně hodnocen cca 35 % veřejnosti, což z něj činilo po Matteu Renziem nejoblíbenějším italským politikem. Trend Salviniho popularity kopíruje volební preference Ligy, což však představuje pro stranu problém, jelikož je ve volbách značně zranitelná a odkázána na osobnost nového lídra (Vercesi, 2014, s. 12–14). Z pohledu spolustraníků není Salviniho současná pozice absolutní. Členové strany se domnívají, že Salvini není stejně jako Bossi výlučným vlastníkem strany a uvědomují si, že nový stranický leadership je příliš odkázán na volební úspěchy a pokud by představoval přítěž, musí ve straně existovat mechanismy, jak jej nahradit a zamezit možnému zániku Ligy (Albertazzi et. al, 2018, s. 656–657). Pozice stranického lídra se tak oproti Bossiho leadershipu znatelně proměnila a lídr už není ve své pozici zcela dominantní.

Závěr

Tato práce se věnovala otázce proměny stranické identity Ligy severu v souvislosti se změnou jejího leadershipu. Liga představuje zajímavou proměnu z regionální v celostátní stranu. Časově se práce zabývala obdobím od roku 2012 do roku 2018, což odpovídalo období, kdy v Lize došlo ke změně politického leadershipu a výrazným úspěchům mimo tradiční voličskou baštu na severu Itálie. Liga se poprvé ve svých dějinách účastnila v roce 2018 parlamentních voleb, aniž by v jejím leadershipu stál kdokoliv ze zakladatelů strany. Během leadershipu nového stranického lídra Mattea Salviniho se Liga odpoutala od regionální výlučnosti a stala se z ní celostátní strana pokoušející se o maximalizaci voličské základny napříč italským státem bez ohledu na regionální specifika.

Cílem této práce bylo analyzovat posun identity Ligy severu v kontextu změny jejího lídra, který byl zkoumán prostřednictvím ideologické a institucionální identity. Ideologická identita představovala pro stranu její nejhlubší hodnoty, komunikaci a elektorát. Institucionální identita naopak ztělesňovala způsob, kterým se strana snaží vytvářet ve svých členech a aktivistech sounáležitost s určitou organizací a jejími formálními pravidly.

Na základě cíle práce pak byla vyřčena otázka: *Jakým způsobem se modifikovala ideologická a institucionální identita Ligy severu v souvislosti se změnou jejího leadershipu?*

V první kapitole bylo na základě ideologické a institucionální identity zjištěno, že politické strany se nesnaží příliš měnit stranickou identitu a jakékoliv modifikace musí vycházet z plnění odlišných cílů organizace. Těmito cíli jsou maximalizace voličské základny, parlamentního vlivu a udržení koheze stranické organizace. Leadership je nucen při úpravách stranické identity brát v potaz dřívější stranickou identitu, aby nedošlo ke ztrátě důvěryhodnosti a odchodu dřívější tradiční voličské základny. Nová podoba stranické identity musí brát v potaz momentální vnitrostranickou situaci, která je ovlivněna mocenským soupeřením mezi stranickým leadershipem, členskou a dobrovolnou základnou. Zkoumána byla rovněž současná role stranických lídrů, která doznala v posledních letech výrazných změn. Strany se stávají více závislými na osobnostech lídrů, kteří se dostávají do popředí volební komunikace a jejichž osobnost se stává stěžejní záležitostí při volbě jakékoliv strany. Objevuje se fenomén tzv. charismatických lídrů, kteří využívají své charisma k narušení stranického monopolu nad politickou komunikací.

Ve druhé kapitole jsem zkoumal dřívější stranickou identitu v době, kdy v čele strany stál její zakladatel Umberto Bossi. Z kapitoly vyplynulo, že Liga severu modifikovala nejhlubší hodnoty v závislosti na předkládaných cílech, avšak maximalizovala voličskou základnu pouze v severních regionech Itálie. Její nejhlubší hodnotou až do Bossiho odstoupení v roce 2012

zůstala vždy reprezentace specifických zájmů severních italských regionů, přestože v průběhu let regionalismus modifikovala. V raném období pozorujeme vyzdvihování konkrétních etnických a historických znaků reprezentovaných regionů. Po vzniku sjednocené Ligy severu propagovala strana federativní uspořádání italského státu a začala využívat svého populistického charakteru. Liga stále předkládala regionalismus, avšak vyzdvihovala jej v opozici vůči komukoliv, kdo by mohl napadnout zájmy severu. Po pádu Berlusconiho první vlády se zradikalizovala a prosazovala odtržení severoitalských regionů od Itálie, avšak kvůli nízkému vlivu na politickou scénu byla donucena k opětovné propagaci federativního uspořádání italského státu.

Politická komunikace Ligy severu zůstala během celého Bossiho leadershipu silně personalizovanou. Stranický lídr však zůstal odkázán na tradiční politické kampaně, které jsou charakterizovány silným zapojením aktivistických skupin a přímým kontaktem mezi stranickými představiteli a podporovateli. Lize se podařilo získat permanenci ve společnosti prostřednictvím masových shromáždění, vlastních pořádkových jednotek *Camicie Verdi* (zelené košile), ženských, mládežnických i sportovních organizací. V institucionální identitě můžeme sledovat pouze formální roli regionálních uskupení tvořící federální Ligu a silnou pozici stranického lídra, který důsledně bránil jakýmkoliv sporům a vzniku jiných názorových proudů okamžitým vyhozením ze strany. Straniční aktivisté měli na rozdíl od běžných členů pouze omezená práva a byli odkázáni na lídrovu osobnost.

Třetí kapitola se zaměřila na samotnou analýzu posunu stranické identity Ligy poté, co došlo ke změně jejího leadershipu. Z analýzy vyplynulo, že v nehlubších hodnotách Ligy můžeme sledovat zásadní odklon od dříve proklamovaného regionalismu. V programových bodech se regionalismus stále vyskytuje, avšak přestává být hlavním orientačním bodem. Straně se však nedaří nahradit jej jiným ideologickým základem. Předkládání zájmů celého italského národa je v pojetí strany omezeno na pouhé vyjádření odporu vůči migraci a globalizaci, které za Salviniho získávají v programových bodech největší prioritu, ačkoliv je lze nalézt v omezené míře už během Bossiho leadershipu. Nejednoznačnost proklamovaných hodnot vyjadřuje i viditelný rozpor mezi stranickým leadershipem a aktivisty. Zatím co Salvini jako stranický lídr lavíruje mezi zmínkami o nutnosti dosažení federalizace státu a zájmem celého italského národa, straniční aktivisté stále věří, že dojde k opětovnému návratu k regionalismu a že současný stav je pouze reakcí na stávající ohrožení italského státu.

V politické komunikaci současné Ligy je posun rovněž patrný. Můžeme u ní pozorovat příklon k profesionálnější formě politické komunikace a k výraznější personalizaci volební strategie Ligy. V porovnání s Bossiho leadershipem je Salvini v politické komunikaci daleko

osobnější a snaží se aktivně vystupovat jak na sociálních sítích, tak v přímém kontaktu s voliči. Ovšem především ve vztahu k tradiční voličské základně Liga neopustila od tradiční kontaktní kampaně charakterizovanou masovými shromážděními. Salvini nadále využívá osobní kontakt s voliči k udržení dominantního postavení na severu, kde je charakter strany silně spjat se zdejší voličskou základnou.

Na druhou stranu elektorát strany se kromě geografického rozšíření a kladného vztahu žen a jižanských voličů vůči Salviniho osobnosti příliš nezměnil. Liga zůstává nadále stranou cílenou na voliče nespokojené se současnou politickou situací. Postupný příklon k těmto voličům započatý již za Bossiho je však dokončen a za nového stranického leadershipu se straně podařilo získat i jinou než tradiční voličskou základnu.

V druhé podkapitole orientované na modifikaci institucionální identity můžeme po změně stranického leadershipu pozorovat postupný odklon od dřívější organizační struktury, která zahrnovala stranickou permanenci v severoitalské společnosti. Z dřívějších regionálních organizací zbyly Lize v severních regionech pouze mládežnické organizace. V jižních regionech je však jediným stranickým aktérem pouze lídr a jeho nejbližší spolupracovníci, kteří zcela ignorují formální práva aktivistických skupin. Mocenské pozice jednotlivých aktérů doznalo nástupem nového lídra rovněž výrazných změn. Ačkoliv se Salvini stal jediným předkladatelem Ligy na území jižních italských regionů, role stranického lídra je značně omezena jeho schopností získat pro stranu nové voliče. Stranický lídr je ve své pozici oslaben regionálními partnery na severu, kteří stále předkládají regionalismus jako nejhlubší hodnotu strany a kteří jej při případném volebním neúspěchu mohou ohrozit. Na rozdíl od Bossiho nemá Salvini plnou kontrolu nad jednotlivými regionálními uskupeními Ligy. Otevřeně proti představitelům regionálních Lig vystupuje pouze za předpokladu, že je jeho vlastní leadership ohrožen a představitel regionální sekce opakovaně kritizuje Salviniho leadership. Pro Salviniho pozici ve straně to představuje velké riziko, jelikož při případném volebním neúspěchu může následovat jeho konec v čele strany, který však podle mínění ligistů nepovede k zániku strany. Nicméně jeho spolustraníci jsou si vědomi, že v takovém případě musí Liga počítat se ztrátou nové voličské základny na jihu, kde je případný volební úspěch zcela závislý na Salviniho osobnosti. Naopak při narušení propagace regionalismu na nižších úrovních strany může vést ke ztrátě tradičních voličských bašt na severu Itálie.

Vzhledem k neustále se vyvíjejícímu charakteru Ligy nelze považovat její posun za zcela dokončený, a proto nemůžeme s jistotou určit jakým směrem se bude tento politický subjekt dále posouvat. Do parlamentních voleb 2018 se dokázala v obou částech identity výrazně proměnit, avšak jakým směrem a zda si dokáže nalézt jinou ideologickou podstatu či

dojde k opětovnému návratu k regionalismu lze jen stěží předpokládat. Přesto lze v Lize severu spatřit zajímavý příklad dalšího fungování regionálních i populistických stran. Můžeme ji považovat za specifický fenomén, který prošel proměnou z aktéra s jasně definovanou ideologickou i institucionální identitou v aktéra, jehož identitární charakter nelze jednoznačně určit. Odbornou literaturu zaměřenou na současnou podobu stranické identity Ligy je tak nutné, co nejčastěji aktualizovat, jelikož se tento politický subjekt může těšit vzrůstající relevancí na italské politické scéně kvůli skutečnost, že současnou stranickou identitu modifikuje dle momentálních potřeb.

Abstrakt

Liga severu: případová studie proměny leadershipu a identity

Předmětem této bakalářské práce je posun stranické identity Ligy severu v souvislosti se změnou jejího leadershipu, která představuje proměnu z regionální na celostátní stranu. Zkoumaná strana je v současné době nejstarším dosud relevantním politickým subjektem v Itálii a rovněž se jedná o politickou stranu, která byla schopna přežít odchod svého zakladatele Umberta Bossiho a dosáhnout výrazných úspěchů mimo tradiční voličskou základnu. Cílem práce je analyzovat posun ideologické a institucionální identity v kontextu změny leadershipu. Práce je strukturována do tří kapitol. První teoretická kapitola se zaměřuje na pojem stranická identita a na současné chápání stranických lídrů. Druhá kapitola se věnuje vývojem strany během leadershipu jejího zakladatele Umberta Bossiho v kontextu stranické identity. Ve třetí kapitole se pak nachází analýza posunu stranické identity po změně stranického leadershipu. První podkapitola se věnuje změnám v ideologické identitě Ligy severu na základě nehlubších hodnot, komunikace a elektorátu. Druhá podkapitola se zabývá změnami ve vnitřní organizaci tohoto politického subjektu. Z analýzy vyplynulo, že strana skutečně opustila svůj regionální charakter, avšak pro stranické aktivisty zůstává regionalismus nadále důležitým, což vede nového stranického lídra k balancování mezi novou a starou podobou nehlubších hodnot. V komunikaci došlo nástupem nového lídra ke zdatelné koncentraci mocenských nástrojů v rukou lídra, avšak strana neopustila od důležitosti stranických aktivistů a přímého kontaktu s voliči. Elektorát strany se kromě geografického rozšíření příliš nezměnil. V institucionální identitě pak můžeme sledovat ignorování formálních pravidel stranické organizace. Na jihu Itálie zůstává organizace strany marginální a pouze v kompetencích stranického leadershipu.

Klíčová slova:

Itálie, Liga severu, stranický leadership, stranická identita, Matteo Salvini, Umberto Bossi

Abstract

Lega Nord: A Case Study of Leadership and Identity Transformation

The theme of this bachelor thesis is the transformation of the party identity of Lega Nord in connection with the change of its leadership, which represents a change from a regional to a national party. The surveyed party is currently the oldest relevant political entity in Italy and is also a political party that has been able to survive the departure of its founder, Umberto Bossi, and achieve significant success outside the traditional electorate. The aim of this work is to analyze the shift of ideological and institutional identity in the context of leadership change. The work is structured into three chapters. The first theoretical chapter focuses on the concept of party identity and the current understanding of party leaders. The second chapter deals with the development of the party during the leadership of its founder Umberto Bossi in the context of party identity. The third chapter contains an analysis of the shift in party identity after the change in party leadership. The first subchapter deals with changes in the ideological identity of the Lega Nord based on the deepest values, communication and electorate. The second subchapter deals with changes in the internal organization of this political entity. The analysis showed that the party has indeed abandoned its regional character, but regionalism remains important for party activists, leading the new party leader to balance between the new and old forms of the deepest values. With the arrival of a new leader, there was a noticeable concentration of power in the leader's hands, but the party did not abandon the importance of party activists and direct contact with voters. Apart from geographical expansion, the party's electorate has not changed much. In the institutional identity, we can observe the ignoring of the formal rules of the party organization. In the south of Italy, the organization of the party remains marginal and only within the competences of the party leadership.

Key words:

Italy, Lega Nord, party leadership, party identity, Matteo Salvini, Umberto Bossi

Seznam použité literatury a pramenů

- Adams, J. (2012). Causes and Electoral Consequences of Party Policy Shifts in Multiparty Elections: Theoretical Results and Empirical Evidence. *Annual Review of Political Science*, 15(1), 401–419. doi: 10.1146/annurev-polisci-031710-101450
- Albertazzi, D. (2002). Recent studies of the Lega Nord. *Modern Italy*, 7(2), 209–213. doi:10.1080/1353294022000013005
- Albertazzi, D. (2016). Going, going... not quite gone yet? 'Bossi's Lega' and the survival of the mass party. *Contemporary Italian Politics*, 8(2), 115–130. doi: 10.1080/23248823.2016.1193349
- Albertazzi, D., Giovannini, A., & Seddone, A. (2018). No regionalism please, we are Leghisti! The transformation of the Italian Lega Nord under the leadership of Matteo Salvini. *Regional and Federal Studies*, 28(5), 645–671. doi: 10.1080/13597566.2018.1512977
- Albertazzi, D. & Vampa, D. (2021). *Populism in Europe: Lessons from Umberto Bossi's Northern League*. Manchester: Manchester University Press. Dostupné z <https://www.kobo.com/us/en/ebook/populism-in-europe>.
- Al Khajeh, E. H. (2018). Impact of Leadership Styles on Organizational Performance. *Journal of Human Resources Management Research*, 2018, 1–10. doi: 10.5171/2018.687849
- Antonakis, J. & Day, D. (2012). *The Nature of Leadership*. Thousand Oaks, California: SAGE Publications, Inc. Dostupné z <https://us.sagepub.com/en-us/nam/the-nature-of-leadership/book242522>.
- Avvenire. (2017, 23. října). Dopo il referendum. Autonomia, Zaia alza la posta: chiediamo lo Statuto speciale. *Avvenire*. Dostupné z <https://www.avvenire.it/attualita/pagine/veneto-affluenza-al-60-in-lombardia-intorno-al-40>
- Barracough, R. (1998). Umberto Bossi: Charisma, personality and leadership. *Modern Italy*, 3(2), 263–269. doi: 10.1080/13532949808454808

Bartlett, J., Birdwell, J. & McDonnell, D. (2012). *Populism in Europe: Lega Nord*. Londýn: Demos. Dostupné z <https://cadmus.eui.eu/handle/1814/26214>.

Bille, L. (1997). Leadership Change and Party Change: The Case of the Danish Social Democratic Party, 1960–95. *Party Politics*, 3(3), 379–390.
doi: 10.1177/1354068897003003006

Binda, M. (2020). *La Leadership Politica 2.0: Il Caso Italiano, Matteo Salvini & M5S* (diplomová práce). Luiss Guido Carli, Řím.

Bucchi, D. (2016, 8. dubna). Lega, che succede a Roma fra Salvini e la lista Noi per Salvini? *Formiche*. Dostupné z <https://formiche.net/2016/04/lega-che-succede-roma-fra-salvini-e-la-lista-noi-per-salvini/>

Bull, A. C. & Gilbert, M. (2001). *The Lega Nord and the Northern Question in Italian Politics*. Basingstoke: Palgrave. Dostupné z <https://link.springer.com/book/10.1057/9781403919984>.

Bull, A. C. (2013). When the Magic Wears Off: Bossi Loses His Grip and the League Its Appeal. *Italian Politics*, 28(1), 95–111. doi: 10.3167/ip.2013.280106

Bulli, G. (2013). Electoral campaigning in the Italian 2013 elections: innovation and tradition. *Studia Politica: Romanian Political Science Review*, 13(4), 659–673. Dostupné z <https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/44779>

Buckler, S. & Dolowitz, D. (2009). Ideology, Party Identity and Renewal. *Journal of Political Ideologies*, 14(1), 11–30. doi: 10.1080/13569310802649102

Bobba, G. (2018). Social media populism: features and likeability of Lega Nord communication on Facebook. *European Political Science*, 18(6), 11–23. doi: 10.1057/s41304-017-0141-8

Brusini, M. (2014, 3. listopadu). Matteo Salvini Flavio Tosi, nella Lega Nord è tensione sulla leadership. Il braccio destro del sindaco di Verona parla di accordi traditi. *Huffpost*. Dostupné z https://www.huffingtonpost.it/2014/11/03/lega-nord-salvini-tosi-tensione-lega-nord_n_6092966.html

Campus, D. (2010). Mediatization and Personalization of Politics in Italy and France: The Cases of Berlusconi and Sarkozy. *The International Journal of Press/Politics*, 15(2), 219–235. doi: 10.1177/1940161209358762

Caramani, D., & Mény, Y. (2005). Challenges to Consensual Politics: Democracy, Identity, and Populist Protest in the Alpine Region. *Party Politics*, 14(1), 131–133. doi: 10.1177/1354068807083826

Carroll, G. & Hannan, M. (2003). The Organizational Niche. *Sociological Theory*, 21(4), 309–340. doi: 10.1046/j.1467-9558.2003.00192.x

Cavatorta, C. (2001). The role of the Northern League in transforming the Italian political system: From economic federalism to ethnic politics and back. *Contemporary Politics*, 7(1), 1–23. doi: 10.1080/13569770125328

Croci, O. (2001). Language and politics in Italy: from Moro to Berlusconi. *Journal of Modern Italian Studies*, 6(3), 348–370. doi: 10.1080/13545710110084271

Da Silva, F. F. (2021). Party organizational change and leader effects on voting behavior: Linking the electoral and party faces of presidentialization. *Party Politics*, 27(4), 803–813. doi: 10.1177/1354068819893511

Del Fante, F. (2019, 16. září). Project Lega — What Salvini told in Pontida. *medium.com*. Dostupné z <https://medium.com/@flaviodelfante/project-lega-what-salvini-told-in-pontida-144d3161f665>

De Rosa, R. (2013). The Five Star Movement in the Italian Scenario. *JeDEM – eJournal of eDemocracy and Open Government*, 5(2), 128–140. doi:10.29379/jedem.v5i2.218

Diamanti, I. & Donaldson, J. (1997). The Lega Nord: From Federalism to Secession. *Italian Politics*, 12, 65–81. doi:10.4324/9780429499555_4

Diamanti, G. & Pregliasco, L. (2019). *Fenomeno Salvini, Chi è, come comunica, perché lo votano*. Řím: Castelveccchi.

Dostupné z https://books.google.cz/books/about/Fenomeno_Salvini.html?id=yXKMDwAAQBAJ&redir_esc=y.

Di Bonaventura, F. (2016). Italy and Lega Nord: Stories of Communities, National (Dis)Integration and Spaces of (Restricted) Citizenship. *Società e mutamento politica*, 7(13), 289–307. doi: 10.13128/SMP-18288

Directorate-General for Communication. (2018). *Special Eurobarometer 469*. Dostupné z https://data.europa.eu/data/datasets/s2169_88_2_469_eng?locale=en

Fearon, J. D. (1999). *What Is Identity (As We Now Use the Word)?* California: Stanford University. Dostupné z <http://www.stanford.edu/~jfearon/papers/iden1v2.pdf>.

Garzia, D. (2019). The Italian election of 2018 and the first populist government of Western Europe. *West European Politics*, 42(3), 670–680. doi:10.1080/01402382.2018.1535381

Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana. (2018, 22. listopadu). *Statuto della Lega per Salvini premier*. Dostupné z https://www.parlamento.it/application/xmanager/projects/parlamento/attachments/statuto_partito/statutos/000/000/045/Lega_per_Salvini_Premier_Pubbl_Statuto_GU_n.272_del_22_11_2018_-_OK.pdf

Giordano, B. (2000). Italian regionalism or 'Padanian' nationalism – the political project of the Lega Nord in Italian politics. *Political Geography*, 19(4), 445–471. doi: 10.1016/S0962-6298(99)00088-8

Hamilton, M. B. (1987). The Elements of the Concept of Ideology. *Political Studies*, 35(1), 18–38. doi: 10.1111/j.1467-9248.1987.tb00186.x

Harmel, R., & Janda, K. (1994). An Integrated Theory of Party Goals and Party Change. *Journal of Theoretical Politics*, 6(3), 259–287. doi: 10.1177/0951692894006003001

Harmel, R., Heo, U., Tan, A., & Janda, K. (1995). Performance, Leadership, Factions and Party Change: An Empirical Analysis. *West European Politics*, 18(1), 1–33. doi:10.1080/01402389508425055

Chiaromonte, A., Emanuele, V., Maggini, N., & Paparo, A. (2018). Populist Success in a Hung Parliament: The 2018 General Election in Italy. *South European Society and Politics*, 23(4), 479–501. doi: 10.1080/13608746.2018.1506513

Chrastina, J. (2019). *Případová studie - metoda kvalitativní výzkumné strategie a designování výzkumu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. doi: 10.5507/pdf.19.24453736

Ignazi, P. (2005). Legitimation and Evolution on the Italian Right Wing: Social and Ideological Repositioning of Alleanza Nazionale and the Lega Nord. *South European Society & Politics*, 10(2), 333–349. doi: 10.1080/13608740500135058

Ignazi, P. (2021). The failure of mainstream parties and the impact of new challenger parties in France, Italy and Spain. *Italian Political Science Review/Rivista Italiana di Scienza Politica*, 51(1), 100–116. doi:10.1017/ipo.2020.26

Ishiyama, J. (2019). Identity Change and Rebel Party Political Success. *Government and Opposition*, 54(3), 454–484. doi: 10.1017/gov.2018.48

Janda, K., Edens, Ch., Goff, P., & Harmel, R. (1995). Changes in Party Identity: Evidence from Party Manifestos. *Party Politics*, 1(2), 171–196. doi: 10.1177/1354068895001002001

Katz, R. S., & Mair, P. (1993). The Evolution of Party Organizations in Europe: The Three Faces of Party Organization. *American Review of Politics*, 14(4), 593–617. doi: 10.15763/ISSN.2374-7781.1993.14.0.593-617

Katz, R. S., & Mair, P. (1995). Changing Models of Party Organization and Party Democracy: The Emergence of the Cartel Party. *Party Politics*, 1(1), 5–28
doi: 10.1177/1354068895001001001

Kapferer, J. (2008). *The new strategic brand management: Creating and sustaining brand equity long term*. Londýn: Kogan Page.

Karthikeyan, S. I., Jonsson, S., & Wezel, F. C. (2016). The Travails of Identity Change: Competitor Claims and Distinctiveness of British Political Parties, 1970–1992. *Organization Science*, 27(1), 106–122. doi: 10.1287/orsc.2015.1013

Křeček, J. (2013). *Politická komunikace. Od res publica po public relations*. Praha: Grada Publishing. Dostupné z
<https://is.cuni.cz/studium/predmety/index.php?do=download&did=152566&kod=JJM207>.

Langella, M. (2018, 20. března). What local socio-economic conditions can tell us about the patterns of support in Italy's election. The London school of economics and political science. Dostupné z <https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2018/03/20/what-local-socio-economic-conditions-can-tell-us-about-the-patterns-of-support-in-italys-election/>

Lega Nord. (2018). *Elezioni 2018 - Programma di Governo Lega Salvini Premier*. Dostupné z <https://www.leganord.org/politiche2018>

Maggini, N. & Emanuele, V. (2014, 9. prosince). Il bacino elettorale della Lega: geografia, caratteristiche socio-politiche e atteggiamenti. *Centro Italiano Studi Elettorali*. Dostupné z <https://cise.luiss.it/cise/2014/12/09/il-bacino-elettorale-della-lega-geografia-caratteristiche-socio-politiche-e-atteggiamenti/>

Mannheimer, R. (1991). *La Lega Lombarda*. Milán: Feltrinelli.

Mannheimer, R. (1992). The Electorate of the Lega Nord. In G. Pasquino & P. McCarthy (eds.). *The End of Post-War Politics in Italy: The Landmark 1992 Elections* (s. 84–107). New York: Routledge.

Marantelli, D. (2018, 14. června). Dalla Lega Nord a Salvini. *Italianieuropei*. Dostupné z <https://www.italianieuropei.it/italianieuropei-3-2018/item/4047-dalla-lega-nord-a-salvini.html>

Mazzoleni, G. (1995). Towards a Videocracy? Italian Political Communication at a Turning Point. *European Journal of Communication*, 10(3), 291–319. doi: 10.1177/0267323195010003001

McDonnell, D. (2015). Populist Leaders and Coterie Charisma. *Political Studies*, 64(3), 719–733. doi: 10.1111/1467-9248.12195

McDonnell, D. & Vampa, D. (2016). The Italian Lega Nord. In R. Heinisch & O. Mazzoleni (Eds.). *Understanding Populist Party Organisation* (s. 105–129). London: Palgrave Macmillan.

McDonnell, D. & Kefford, G. (2018). Inside the personal party: Leader-owners, light organizations and limited lifespans. *The British Journal of Politics and International Relations*, 20(2), 11–16. doi:10.1177/1369148117750819

Mudde, C. (2017). Populism: An Identitional Approach. In C. R. Kaltwasser, P. O. Espejo, P. Ostiguy & P. Taggart (eds). *The Oxford Handbook of Populism*. (s. 27–48). Oxford: Oxford University Press.

Negrine, R. & Lillekers, D. G. (2002). The Professionalization of Political Communication Continuities and Change in Media Practices. *European Journal of Communication*, 17(3), 305–323. doi: 10.1177/0267323102017003688

Panebianco, A. (1988). *Political Parties: Organization and Power*. Cambridge: Cambridge University Press.

Panorama. (2018, 12. listopadu). Ecco chi ha fatto diventare Salvini una star del web. *Panorama*. Dostupné z <https://www.panorama.it/news/salvini-intervista-luca-morisi-web-facebook>

Passarelli, G. & Tuorto, D. (2012). The Lega Nord goes South. The electoral advance in Emilia-Romagna: A new territorial model? *Political Geography*, 31(7), 419–428. doi: 10.1016/j.polgeo.2012.08.002

Passarelli, G. (2015). *The Presidentialization of Political Parties: Organizations, Institutions and Leaders*. New York: Palgrave Macmillan. Dostupné z <https://link.springer.com/book/10.1057/9781137482464>.

Philpot, T. S. (2009). *Race, Republicans, and the Return of the Party of Lincoln*. Ann Arbor, Michigan, USA: University of Michigan Press.

Pich, Ch. & Dean, D. (2015). Political branding: sense of identity or identity crisis? An investigation of the transfer potential of the brand identity prism to the UK Conservative Party. *Journal of Marketing Management*, 31(11–12), 1353–1378. doi: 10.1080/0267257X.2015.1018307

Pietrobelli, G. (2018, 5. července). Lo sconcerto dei militanti, impossibile capire a cosa si tesseri un leghista che paga la quota. Scrivi, nessuno risponde. *ilfattoquotidiano.it*. Dostupné z: <https://www.ilfattoquotidiano.it/2018/07/05/lo-sconcerto-dei-militanti-impossibile-capire-a-cosa-si-tesseri-un-leghista-che-paga-la-quota-scrivi-nessuno-risponde/4457996/>

Post (2020, 4. srpna). La nuova Lega e la vecchia Lega. *Post*. Dostupné z <https://www.ilpost.it/2020/08/04/lega-nord-lega-salvini-premier/>

Rejai, M. & Phillips, K. (1997). *Leaders and leadership: An Appraisal of Theory and Research*. Westport, Connecticut, USA: Praeger.

Skytg24. (2018). Bossi e Salvini, storia di dissapori tra il Senatur e il segretario. Skytg24. Dostupné z <https://tg24.sky.it/politica/2018/07/05/bossi-contro-salvini>

Smolík, J. & Lukas, J. (2008). *Psychologie vůdcovství*. Brno: Computer Press.

Street, J. (2004). Celebrity Politicians. Popular Culture and Political Representation. *British Journal of Politics and International Relations*, 6(4), 435–452. doi: 10.1111/j.1467-856X.2004.00149.x

Strmiska, M. (2004). *Liga Severu a regionální strany v Itálii*. Brno: Anton Pasienska.

Tambini, D. A. (2001). *Nationalism in Italian politics. The Stories of the Northern League 1980–2000*. Londýn: Routledge. Dostupné z <https://cadmus.eui.eu/handle/1814/22342>.

Tarchi, M. (2003). The Lega Nord. In L. de Winter & H. Türsan (eds.). *Regionalist Parties in Western Europe* (s. 143–157). London: Routledge.

Vercesi, M. (2014). *Beyond the Leader? Party Organization and Change of Leadership in the Italian Personalistic Parties*. Přednáška prezentovaná na Italian Political Science Association XXVIII Annual Conference University of Perugia and University for Foreigners of Perugia, Perugia, Itálie.

Walgrave, S. & Nuytemans, M. (2009). Friction and Party Manifesto Change in 25 Countries, 1945–98. *American Journal of Political Science*, 53(1), 190–206. doi: 10.1111/j.1540-5907.2008.00365.x

Zulianello, M. (2021). The League of Matteo Salvini: Fostering and Exporting a Modern Mass-Party Grounded on „Phygital“ Activism. *Politics and Governance*, 9(4), 228–239. doi: 10.17645/pag.v9i4.4567

Zappettini, F., & Maccaferri, M. (2021). Euroscepticism between Populism and Technocracy: The Case of Italian Lega and Movimento 5 Stelle. *Journal of Contemporary European Research*, 17(2), 239–257. doi:10.30950/jcer.v17i2.1184

Zaslave, A. (2011). *The Re-invention of the European Radical Right Populism, Regionalism, and the Italian Lega Nord*. Montreal: McGill-Queen's University Press. Dostupné z <https://www.jstor.org/stable/j.ctt80mgd>.

Zattin, F. (2020). Comunicazione politica, social network e populismo: due strategie, un partito. *Osservatorio Democrazia a Nord Est*, 1–32.

Dostupné z <http://www.centrostudiregionali.unipd.it/wp-content/uploads/2020/11/31-10-2020-nota-Zattin-VERSIONE-DANE-v3.pdf>